

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Grand Tour aneb Italská cesta českých spisovatelů
Diplomová práce

Autor: Bc. Martina Nováková
Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obor: Učitelství pro střední školy – český jazyk a literatura
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – francouzský jazyk a literatura
Vedoucí práce: PhDr. Nella Mlsová, Ph.D.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Martina Nováková
Osobní číslo: P13321
Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obory: Učitelství pro střední školy - český jazyk a literatura
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - francouzský jazyk a literatura
Název tématu: Grand Tour aneb Italská cesta českých spisovatelů
Zadávající katedra: Katedra českého jazyka a literatury

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Tematizace italské cesty v textech vybraných autorů české literatury 19. a 20. století.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Seznam odborné literatury:

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Nella Mlsová, Ph.D.**
Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání diplomové práce: **18. prosince 2013**

Termín odevzdání diplomové práce: **1. dubna 2015**

L.S.

doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D.
děkan

doc. PaedDr. Alena Zachová, CSc.
vedoucí katedry

dne

Prohlášení

Potvrzuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala (pod vedením vedoucího diplomové práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Nelle Mlsové Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování diplomové práce.

Anotace

NOVÁKOVÁ, Martina. *Grand Tour aneb Italská cesta českých spisovatelů*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 73 s. Diplomová práce

Tato diplomová práce nese název *Grand Tour aneb Italská cesta českých spisovatelů*. Zaměřuje se především na tematizaci Italské cesty českých spisovatelů devatenáctého století, které je reprezentováno Milotou Zdiradem Polákem; dvacátého století, které reprezentují Jan Havlasa, Karel Čapek, Zdeněk Kalista, Vlastimil Maršíček a Ladislav Vidman, a nakonec století jednadvacátého zastoupeného Markem Šulou.

V úvodu práce nalezneme informace o kontextu Grand Tour, které vycházejí z publikací od Zdeňka Hojdy a Evy Chodějovské, Martina Holého, Jiřího Kubeše a Martina C. Putny.

Nejdůležitějšími částmi práce jsou kapitoly o cestách již zmíněných autorů. Každý spisovatel je na začátku kapitoly představen a poté je pojednáno o jeho cestě do Itálie, která v našem případě je pracovní, turistická a nakonec studijní. Každá kapitola o cestě autora je doplněna mapou, kde nalezneme trajektorii měst v pořadí, v jakém o nich spisovatel pojednal.

Diplomová práce je ukončena závěrečným shrnutím o dopravě či společně navštívených městech.

Klíčová slova: Grand Tour, Italská cesta, cestopis, Milota Zdirad Polák, Jan Havlasa, Karel Čapek, Zdeněk Kalista, Vlastimil Maršíček, Ladislav Vidman, Marek Šula

Annotation

NOVÁKOVÁ, Martina. *Grand Tour – Italian Tour of Czech Writers*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2015. 73 p. Master's Diploma Thesis

This Master's Diploma Thesis entitled *Grand Tour – Italian Tour of Czech Writers*. This work is mainly specialized in research of Italian tour of czech writers of the 19th century which is represented by Milota Zdirad Polák, of the 20th century which is represented by Jan Havlasa, Karel Čapek, Zdeněk Kalista, Vlastimil Maršíček and Ladislav Vidman and the 21th century which is represented by Marek Šula.

In the introduction we can find the informations about the context of Grand Tour which are based on publications of Zdeněk Hojda and Eva Chodějovská, Martin Holý, Jiří Kubeš and Martin C. Putna.

The most important parts of this work are the chapters about the tours of seven writers. Every writer is introduced and then there is a part about his tour to Italy, which is in our case working, touristy and study. In every charter about the tour of writer we can find the map where is the trajectory of the cities which writers interpreted.

This Master's Diploma Thesis is finished by final resumé about the transport or the cities which all writers visited.

Keywords: Grand Tour, Italian tour, travelogue, Milota Zdirad Polák, Jan Havlasa, Karel Čapek, Zdeněk Kalista, Vlastimil Maršíček, Ladislav Vidman, Marek Šula

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 4/2009 (Řád pro nakládání se školními a některými jinými autorskými díly na UHK).

Datum: Podpis studenta:

Obsah

0	Úvod.....	12
1	Grand Tour – o cestě.....	15
2	Velká cesta a žánr cestopis	20
3	Seznámení s Itálií.....	21
4	Čeští autoři v Itálii	23
5	Typologie cest a spisovatelů.....	25
6	Milota Zdirad Polák – Cesta do Itálie.....	26
6.1	Autorský medailonek	26
6.2	Cesta do Itálie - úvod	26
6.2.1	Trajektorie - města.....	28
6.3	Cesta do Itálie – jazyk.....	34
7	Jan Havlasa – Jižní perspektivy.....	36
7.1	Autorský medailonek	36
7.2	Jižní perspektivy - úvod	36
7.2.1	Trajektorie - města.....	37
7.3	Intertextové prvky u Havlase	39
8	Karel Čapek – Italské listy.....	41
8.1	Autorský medailonek	41
8.2	Italské listy - úvod.....	41
8.2.1	Trajektorie - města.....	42
9	Zdeněk Kalista – Italský skicář.....	47
9.1	Autorský medailonek	47
9.2	Italský skicář – úvod	47
9.2.1	Trajektorie - města.....	49
9.2.2	Zdeněk Kalista – jazyk	51
10	Vlastimil Maršíček – Před volantem – Itálie!.....	52

10.1	Autorský medailonek.....	52
10.2	Před volantem – Itálie! - úvod.....	52
10.2.1	Trajektorie - města.....	52
10.2.2	Před volantem – Itálie! – forma.....	55
11	Ladislav Vidman – Můj italský rok.....	57
11.1	Autorský medailonek.....	57
11.2	Můj italský rok – úvod.....	57
11.2.1	Trajektorie - města.....	58
12	Grand Tour aneb Italská cesta v jednadvacátém století.....	60
12.1	Marek Šula - Římské ozvěny.....	60
12.1.1	Autorský medailonek.....	60
12.1.2	Římské ozvěny - úvod.....	60
12.1.3	Trajektorie - města.....	61
12.2	Marek Šula (Římské ozvěny) vs. Milota Zdirad Polák (Cesta do Itálie).....	64
13	Společná tematizovaná místa.....	65
13.1	Řím.....	65
13.2	Florence.....	66
14	Doprava.....	68
15	Závěr.....	70
16	Seznam zdrojů:.....	72

Seznam ilustrací

Obr. 1: Mapa Itálie (Milota Zdirad Polák).....	34
Obr. 2: Mapa Itálie (Jan Havlasa)	39
Obr. 3: Mapa Itálie (Karel Čapek)	45
Obr. 4: Mapa Itálie (Zdeněk Kalista).....	51
Obr. 5: Mapa Itálie (Vlastimil Maršíček)	55
Obr. 6: Mapa Itálie (Ladislav Vidman).....	59
Obr. 7: Mapa Itálie (Marek Šula).....	64
Obr. 8: Mapa Itálie (shrnutí)	67

0 Úvod

V této diplomové práci se zaměřím na italskou část cesty tzv. Grand Tour¹ a na české spisovatele devatenáctého, dvacátého a jednadvacátého století, kteří tuto cestu podnikli a podali nám o ní literární výpověď.

Na začátek je třeba uvést, že se nebude jednat o autentickou Grand Tour, nýbrž o její dobovou modifikaci, která se nese ve znamení dědictví původní Grand Tour.

Italskou cestu Grand Tour podnikali mladí šlechticové ve věku mezi šestnácti a devatenácti lety. Součástí cesty bylo studium na zahraničních univerzitách. Grand Tour tedy měla jak vzdělávací, tak výchovný charakter.

Tyto cesty byly podnikány již od šestnáctého století a trvaly až do století devatenáctého. Jak jsme již výše předeslali, tato diplomová práce se bude zabývat modifikacemi Italské cesty². Bude se jednat v první řadě o studentské cesty, které asi nejvíce navazují na tradici Grand Tour, a dále o cesty turistické nebo pracovní.

V první řadě se podívám na charakteristiku, historii a dráhu původní Italské cesty v obecné rovině, při níž využiji české publikace, které se těmito tématy zabývají. Jsou to: *Heřman Jakub Černín na cestě za Alpy a Pyreneje* od Zdeňka Hojdy a Evy Chodějovské, *Řecké nebe nad námi aneb antický košík* od Martina C. Putny, *Zrození renesančního kavalíra* od Martina Holého či *Náročná dospívání urozených: Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)* od Jiřího Kubeše. Tato publikace je nejnovější z těch, co se zabývají cestami šlechticů. Tito čeští autoři se blíže zabývali nejenom cestami šlechty do Itálie. Například Martin C. Putna pojednává o Italské cestě v kontextu antiky. V těchto publikacích se dozvídáme, která města šlechticové navštívili, jaké důvody je k tomu vedli a jaká byla jejich náplň dne během pobytu. Tyto publikace volím vzhledem k vymezení tématu Italské cesty a jejímu kontextu, avšak nebudou součástí práce v kapitolách rozebíraných titulů vybraných sedmi autorů.

Na začátku své práce pojednám i o cestopise jako literárním žánru, neboť všechna zpracovaná díla můžeme jistým způsobem za cestopis považovat.

Tato diplomová práce pojednává o Itálii, a tak je jedna z úvodních kapitol věnována právě této zemi, kde okrajově pojednám o italsko-českých vztazích na základě publikace *Čechy v dějinách italské kultury*, kterou napsal Arturo Cronia,

1 V našem kontextu figuruje i pod označením kavalírská cesta

2 Pojem Italská cesta je uvedený s velkým počátečním písmenem, neboť se jedná o název fenoménu

významný italský lingvista a profesor na univerzitě v Padově. Studoval slovanské jazyky a literaturu. Jelikož v práci neobsáhnou všechny české autory píšící o své Italské cestě, uvedu alespoň jejich částečný výčet v kapitole *Seznámení s Itálií*.

Ve své diplomové práci blíže představím cestu sedmi českých spisovatelů, tak jak ji zprostředkovali ve svých dílech a bez ohledu na to, jestli tato cesta literární koresponduje s cestou faktickou.

Při interpretaci textů vybraných spisovatelů zvolím jednotný přístup. Nejdříve stručně pojednám o životě autora³ a poté se již věnuji rozebíranému textu. Nedílnou součástí těchto kapitol pojednávajících bude grafické zpracování tematizované cesty.

V závěru práce se věnuji srovnání způsobu zobrazení měst tematizovaných u všech autorů, pojednám i o aspektech tématu dopravy, neboť je důležitým prvkem rozebíraných titulů. Mapa míst, která provází každý text, slouží k vizuálnímu znázornění cesty, má napomoci v orientaci v mnohdy velkém výčtu měst, která byla jejím cílem. Názvy měst jsou ponechány v podobě uváděné v rozebíraných titulech. Jsou doplněny pořadovými čísly, která napovídají trajektorii cesty. Zatímco názvy měst jsou zaneseny červenou barvou, názvy moří a jezer modře. Poslední mapa v práci bude věnována městům, která byla nejčastěji tematizována. Tady zvolím odlišné značení, jelikož se jedná o celkové shrnutí všech cest autorů. Názvy měst budou vyznačeny černou barvou, přičemž četnost návštěv bude zdůrazněna velikostí písma. Nejvíce krát tematizovaná města budou odlišena od ostatních větší velikostí názvu.

Prvním autorem, jehož cestu blíže představím, bude *Cesta do Itálie (1820-23)* Miloty Zdirada Poláka, která vycházela na pokračování v časopise Dobroslav. Polákova *Cesta do Itálie* není důležitá jenom kvůli své zakladatelské pozici v dějinách novodobé české literatury, ale také novodobé tematizaci Italské cesty.

Polák tuto cestu podnikl na základě pracovní povinnosti, a to vojenské služby v Itálii, která se stala inspirací k napsání této publikace.

Kromě výše zmíněného autora ve své práci budu reflektovat cesty Jana Havlasy, který vykonal svoji cestu jako student po maturitě a zanechal nám na ni vzpomínky v díle *Jižní perspektivy (1922)*. Havlasu volím z důvodu toho, jelikož navštívil Itálii jako student po maturitě a podnikl cestu ve věku, ve kterém byli i šlechticové, kteří se vydávali na Grand Tour. Dalším autorem, o jehož cestě

³ V této části práce budou akcentovány zejména ty životní peripetie, které souvisejí s cestami do Itálie

pojednám, bude Karel Čapek, který podnikl cestu do Itálie jako novinář a podal nám o ní lehce ironizující pohled v *Italských listech* (1923), poté Zdeněk Kalista a jeho dílo *Italský skicář* (1928) a Vlastimil Maršíček s publikací *Před volantem – Itálie!* (1964). Maršíčka volím proto, jelikož se do Itálie vydal za poznáním jako turista a Grand Tour stála na počátku turistických cest. Grand Tour tedy můžeme považovat za předchůdce turismu.

Poslední z výčtu autorů devatenáctého a dvacátého století bude Ladislav Vidman, který odcestoval do Itálie v rámci vysokoškolského studia a zanechal nám své zážitky v díle *Můj italský rok* (2000). Tyto studijní cesty se nejvíce přibližují původní Grand Tour.

Primárně je tato práce zaměřena na autory devatenáctého a dvacátého století, avšak jednu kapitolu věnuji i století jednadvacátému, kde pojednám o cestě českého studenta Marka Šuly v díle *Římské ozvěny aneb Věčné město jak jej (možná) neznáte* (2012). Tohoto autora volím z důvodu, jelikož je jedním z těch, který v publikaci reflektoval svůj italský studijní pobyt. Šulův pobyt byl zaměřený na poznání a vzdělávání v rámci programu Erasmus. Mladí šlechticové se nevydávali na cestu sami. Měli s sebou své služebnictvo a vychovatele.

Zde je patrné to, jak se vyvíjela Italská cesta. Dříve byly podnikány cesty s doprovodem a v jednadvacátém století studenti využívají programů jako je Erasmus.

Pro kapitolu týkající se jednadvacátého století jsem zvolila na mapě jiné značení, kde červeně bude vyznačené centrální místo pobytu a modře města, která jeden ze sedmi rozebíraných autorů, Marek Šula, navštívil. Tento systém značení je dán vzhledem k tomu, že v textu není tematizováno pořadí měst.

1 Grand Tour – o cestě

Pojem Grand Tour můžeme doslova přeložit jako „*Velká cesta*“. Tento pojem je známý již od osmnáctého století a česká literatura a historie se může pyšnit tím, že má historiky a badatele, kteří se tomuto tématu věnují ve svých publikacích. Prvními z nich jsou *Zdeněk Hojda* a *Eva Chodějovská*. Hojda je spolu s Chodějovskou autorem publikace o Heřmanu Jakubu Černínovi, českém šlechtici, který žil v sedmnáctém století.

Zdeněk Hojda a Eva Chodějovská se v úvodu publikace⁴ zmiňují o šlechtických cestách a poté se věnují rodu Černínů. Největší část knihy se autoři zabývají cestou Heřmana Jakuba Černína, tím, jak jeho cesta probíhala a která místa navštívil.

Tito tvůrci v publikaci píší, že formování šlechtických cest můžeme datovat mezi polovinou patnáctého století a polovinou století šestnáctého, kdy se model kavalírské cesty zachoval do dalších století. Například kavalírská byla příznačná pro německou až středoevropskou oblast a označení Grand Tour se používalo pro variantu anglickou.⁵ Ne vždy se tedy však jednalo o takzvanou „Velkou cestu“ neboli Grand Tour.

„Cestování do Itálie má v Evropě dlouhou tradici. Její kořeny můžeme vysledovat již ve středověku. Na počátku stojí cesty náboženského charakteru. Další významnou kapitolu představuje Grand Tour, spjatá již s obdobím novověku. Její prapočátek lze hledat v Anglii, v období vlády královny Alžběty I., která oproti převládající kontinentální tendenci, v té době reprezentované zejména Španělskem a soustředící se na objevování Nového světa, razila poznávání evropského kontinentu jako nezbytnou součást „životní výbavy“ mladých zástupců aristokracie.“⁶

Kromě Zdeňka Hojdy a Evy Chodějovské o Italské cestě pojednává i autor *Martin C. Putna*, český kritik a pedagog, mimo jiné i autor monografie *Řecké nebe nad námi aneb antický košík*.

⁴ HOJDA, Zdeněk a Eva CHODĚJOVSKÁ. *Heřman Jakub Černín na cestě za Alpy a Pyreneje*. Vyd. 1. Praha: Národní galerie v Praze, 2014, s. 25-31. ISBN 978-807-0355-572.

⁵ HOJDA, Zdeněk a Eva CHODĚJOVSKÁ. *Heřman Jakub Černín na cestě za Alpy a Pyreneje*. Vyd. 1. Praha: Národní galerie v Praze, 2014, s. 26. ISBN 978-807-0355-572.

⁶ MLISOVÁ, Nella. *I já jsem byl v Itálii...: Obraz Itálie ve vybraných textech českých autorů*. Praha: Akropolis, 2009, s. 10-11. ISBN 978-80-86903-96-5.

Martin C. Putna se ve své publikaci věnuje i problematice Italské cesty, které věnoval jednu kapitolu – *Grand Tour jako téma evropské literatury, Řím jako téma Grand Tour*.

Putna v kapitole charakterizuje cesty a seznamuje nás se zeměmi, které byly součástí Grand Tour. „*Novým fenoménem je naopak kulturní pouť do Říma a obecně do Itálie. Umělecká díla, historické památky a přírodní pozoruhodnosti hrají od 18. století roli náboženských svatyní na této pouti, pro kterou se ustaluje (příznačně ve francouzštině, „evropském jazyce“ 18. století) označení GRAND TOUR, „velká cesta“. Grand Tour je „velkou cestou“ ve dvojitým významu: Za prvé jako iniciační cesta, jako nezbytná fáze vzdělání a výchovy mladého muže se společenskými anebo uměleckými ambicemi (v letech 1772 a 1775-1776 absolvoval Grand Tour i markýz de Sade, aby pak použil římský chrám sv. Petra i pompejské vykopávky jako kulisy pro některé epizody Julietty), a za druhé jako určitá kanonická trasa, procházející svatými místy kultury – a těmi jsou pro tuto dobu jednoznačně místa, kde se lze setkat s antickou.“⁷*

Dalším z těch, kteří psali o zahraničních cestách šlechty, je i *Martin Holý*. Ten je autorem knihy *Zrození renesančního kavalíra*. Holý ve své publikaci píše, že poslední fáze ve vzdělávání šlechty byla v druhé polovině 16. století a na začátku 17. století tzv. *kavalírská cesta*. Teprve až v sedmáctém a hlavně v osmáctém století se prosadil název Grand Tour. Ten se natolik vžil, že jeho synonymem nemůže být ani zahraniční vzdělávací cesta.⁸

Zdeněk Hojda mluví ve své knize o tom, že tyto cesty s účelem vychovat a vzdělat podnikali mladí šlechtici už kolem šestnáctého až devatenáctého roku života.⁹

Uvedený příklad dokazuje, že Grand Tour nebyla pouze cestou šlechticů, ale měla své cíle – vychovat a vzdělat.

Od časového vymezení cest se autoři dostávají ke konkrétním navštíveným místům, o kterých se zmiňuje kupříkladu i Martin C. Putna.

„*Grand Tour má proto tři hlavní cíle. Při obvyklém postupu od severu k jihu je první z nich Řím, druhý Neapol se všemi antickými místy ve svém silovém poli*

⁷ PUTNA, Martin C. *Řecké nebe nad námi aneb italský košík*. Praha: Academia, 2006, s. 26-27. ISBN 80-200-1419-5.

⁸ HOLÝ, Martin. *Zrození renesančního kavalíra*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2010, s. 347. ISBN 978-80-7286-166-8.

⁹ HOJDA, Zdeněk a Eva CHODĚJOVSKÁ. *Heřman Jakub Černín na cestě za Alpy a Pyreneje*. Vyd. 1. Praha: Národní galerie v Praze, 2014, s. 25. ISBN 978-807-0355-572.

(tehdy počínající vykopávky v Pompejích a Herkulaneu, Paestum, Capri, vergiliovsko-sibyllské Kúmy), třetím Sicílie s antickými památkami v Agrigentu, Syrakusách, Taormině a jinde. Trasa k těmto třem cílům může vést různými místy a všechno ostatní na trase je fakultativní, zastávky na cestě mohou variovat podle výchozího bodu trasy toho kterého poutníka a ještě spíše podle jeho zájmů. Benátky, Milán, Ravenna, Pisa, Florencie, Assisi – to všechno být může a nemusí. Žádné z těchto míst nepatří do kánonu klasické Grand Tour, neboť ta je, jak řečeno, cestou k antice a ještě přesněji klasicistní cestou k antice.“¹⁰

V kontextu autorů, kteří se zabývají Italskou cestou, je i již zmíněný Jiří Kubeš. Ten o šlechtických cestách pojednává v díle *Náročné dospívání urozených*, kde se zaměřuje na českou a rakouskou šlechtu, která se vydala do Itálie v letech 1620 až 1750. Autor nám na základě dochovaných materiálů podává ucelený přehled cest české a rakouské šlechty.

Pro charakteristiku Italské cesty jsem si vybrala úvod knihy, kde nás autor seznamuje s důvody návštěv, upozorňuje nás na specifika míst, která patřila k obligatorním zastavením v Itálii.

Jiří Kubeš v úvodu píše, že Itálie byla zemí, která lákala zahraniční šlechtu z mnoha důvodů. Tato země měla co nabídnout vyšším vrstvám. Množství aktivit zde bylo rozmanité a každý si mohl vybrat. Někdo mohl navštěvovat jízdárny, některá města byla zajímavá svým vzdělávacím profilem – nacházela se zde třeba univerzita, a někteří se zaměřovali na šerm.¹¹

V úvodních částech publikace autor pojednává o akcentovaných městech a důvodech, proč byla města navštěvována. Každému z měst autor věnuje samostatnou kapitolu.

Prvním městem, které bylo mladými šlechtici navštíveno, byly Benátky. Kubeš zde uvádí hned několik důvodů, které lákaly mladé šlechtice k navštívení tohoto města. Za prvé to byla netradiční státní forma a systém republiky a dále to byly vojenské úspěchy Benátčanů na moři. Toto město bylo hojně navštěvováno pro svůj luxus a výhodnou polohou.

Doba pobytu šlechticů byla různá. Trvala od jednoho do pěti týdnů. Kromě toho Kubeš upozorňuje i na období, ve kterém byly Benátky hojně navštěvovány.

10 PUTNA, Martin C. Řecké nebe nad námi aneb italský košík. Praha: Academia, 2006, s. 27. ISBN 80-200-1419-5.

11 KUBEŠ, Jiří. Náročné dospívání urozených: Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750). Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2013, s. 14-15. ISBN 978-80-7415-071-5.

Prvním obdobím byla tzv. slavnost zasnoubení dóžete s mořem (Festa della Sensa). Druhým oblíbeným obdobím byl karneval. Ostatní návštěvy do Benátek probíhaly v období zimy a podzimu. Nikdo nenavštěvoval toto město během horkého léta.

Kromě těchto událostí lákala urozené pány i architektura a setkání s další šlechtou a navázání kontaktů.

Ne všichni, kteří navštívili Benátky, zůstali jenom zde ve městě. Někteří se vydávali i do okolí, například na ostrov Murano.¹²

Než se autor dostává k ostatním městům, zmíní i trajektorii cesty, kterou mohli mladí šlechtici využít.

Z Benátek vedla jejich cesta do Říma, která měla dvě varianty. Zaprvé mohla šlechta jet z Bologně přes Toskánsko, Florencii a Sienu, anebo vedla cesta z Bologně po pobřeží Jaderského moře, Loreto a dále na jih.¹³

K dalším akcentovaným místům patřila Florencie, která byla velice významným městem. V roce 1240 zde byla založena univerzita, která se mohla chlubit evropským zájmem a byla podporována vládou.

Ve Florencii se kavalíři tolik nezdržovali, spíše jen týden či dva. Z toho vyplývá, že Florencie jako rezidenční město Medicejských nepatřilo k hlavním cílům šlechtických cest. Našli se však i tací, kteří zde strávili i několik měsíců až jeden rok.

Florencie byla navštěvována setrvale na rozdíl od Sieny. Ta přestala lákat návštěvníky i přes to, že se zde nacházela akademie. Ta však přestala vyhovovat z důvodu, že se na šlechtice kladl větší důraz na vzdělání a ten kavalíři mohli najít v Turíně, Florencii či Parmě.¹⁴

Řím neboli Věčné město můžeme považovat za nejdůležitější bod cesty kavalířské. Řím byl oblíbený hned z několika důvodů. Jedním z nich bylo, že je to sídlo papežské. Dále to bylo město, kde sídlil dvorský život, což mladým kavalírům umožňovalo začlenit se do společnosti či učit se etiketě. To byla asi ta největší škola.

Pobyt kavalírů trval i půl roku, jelikož většina z nich toužila po audienci u papeže, kterou nebylo vždy jednoduché získat, a někteří se jí ani nedočkali.

¹² KUBEŠ, Jiří. *Náročné dospívání urozených: Kavalířské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2013, s. 19-23. ISBN 978-80-7415-071-5.

¹³ KUBEŠ, Jiří. *Náročné dospívání urozených: Kavalířské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2013, s. 24. ISBN 978-80-7415-071-5.

¹⁴ KUBEŠ, Jiří. *Náročné dospívání urozených: Kavalířské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2013, s. 25-27. ISBN 978-80-7415-071-5.

Šlechtici během svého pobytu v Římě vyjížděli i do okolí. Navštívili například Tivoli a Frascati. Některé cesty zavedla až do Neapole.¹⁵

Posledním městem, které Jiří Kubeš zmiňuje ve své publikaci, je Turín.

Během období třicetileté války a po ní se město Turín stávalo pouze tranzitním místem, kde se kavalíři zdrželi pouze několik dní. Avšak situace se změnila v době, kdy zde byla založena šlechtická akademie, což bylo asi v sedmdesátých letech 17. století. Tedy ten, kdo podnikl cestu do Itálie přibližně o deset let později, v Turíně strávil i několik měsíců.¹⁶

¹⁵ KUBEŠ, Jiří. *Náročné dospívání urozených: Kavalířské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2013, s. 32-35. ISBN 978-80-7415-071-5.

¹⁶ KUBEŠ, Jiří. *Náročné dospívání urozených: Kavalířské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2013, s. 43-47. ISBN 978-80-7415-071-5.

2 Velká cesta a žánr cestopis

Cesta poznání země a měst byla spjatá i se snahou zachytit to, co daný autor viděl, navštívil či poznal během svého putování. A to vše bylo mnohdy spjaté i s jeho pocity, zážitky či vyprávěním o historických událostech. Tyto aspekty nám představuje i *Veronika Faktorová* ve své publikaci *Mezi poznáním a imaginací: Podoby obrozeneckého cestopisu*, kde píše:

„S přelomem 18. a 19. století se cestopis ocitl ve zvláštní pozici mezi krásnou a věcnou (odbornou) literaturou. Toto široké rozpětí zahrnovalo v konkrétních textových realizacích prakticky zaměřené průvodce a encyklopedické popisy cizích zemí, vědecké a objevitelské zprávy i díla, která stále více uplatňovala specifické umělecké postupy a prostředky. Erudovaný vědecký výklad se v jednotlivých cestopisech prolínal s působivou básnickou obrazností. Snaha informovat a poučit čtenáře se spojovala s různými koncepty zábavnosti i s úsilím o výjimečné estetické vyjádření, které nacházelo své vzory v prestižních dílech dobové literatury, nebo se dokonce takovými předlohami samo stávalo.“¹⁷

Monografie Veroniky Faktorové pojednává o literárním žánru – cestopis a pojednává o jeho situaci v devatenáctém století. Autorka se zaměřuje jak na druhy cestopisu, tak i na některé spisovatele, kteří jsou spjati s tímto literárním žánrem – Milota Zdirad Polák a Karel Hynek Mácha.

V této práci představím několik spisovatelů a jejich texty, které nejsou vždy cestopisem. V diplomové práci se nebudu zabývat cestopisem jako literárním žánrem, avšak bude se jednat pouze o tematické hledisko. Vybraných sedm publikací nemůžeme považovat pouze za cestopisy, neboť v nich nalezneme více prvků, které nejsou typické pro tento literární žánr. Například u Karla Čapka v *Italských listech* můžeme nalézt prvky fejetonu.

Alexandr Stich pod krycím jménem *Felicitas Wünschová* v předmluvě k Polákově *Cestě* dodává, že Polák rozšířil hranice literárního žánru cestopis tím, že ho obohatil o básně.¹⁸

¹⁷ FAKTOROVÁ, Veronika. *Mezi poznáním a imaginací: Podoby obrozeneckého cestopisu*. Praha: ARSCI, 2012, s. 96. ISBN 978-80-7420-026-7.

¹⁸ WÜNSCHOVÁ, Felicitas.[Alexandr Stich] *Italský osud české literatury a Milota Zdirad Polák*. POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 24.

3 Seznámení s Itálií

Itálie – stát jižní Evropy, který má v historii literatury své místo. Slunce, jižní kultura a jiskrný temperament. Mnoho uměleckých směrů bylo spjato s touto zemí. V Itálii se zrodila například renesance. Jak píše Jaroslav Durych v *Římské cestě*: „Bez Italie byl by svět dosud barbarický. Itálie dala dosud světu všechno a nepřijala za to nic, poněvadž dosud je příliš plodná, takže stěží může strávit své vlastní duchovní statky a nemůže přijímat cizí. Jest vlastním mozkiem Evropy a celého světa. Hlava též bolí a mozek se též někdy zatemní, ale proto nepřestává býti hlavou a mozkiem, z jehož popudů svět koná své úkony.“¹⁹

Dalo by se předpokládat, že se v této kolébce umění zrodí i místo, které bude hojně navštěvováno českými poutníky a literáty. Tato tradice se začala rozvíjet až v průběhu staletí. Česká literatura si prošla také svým vývojem, od Cyrila a Metoděje, přes revoluční husitství, tvůrčí renesanci, barokní období až po bohatá obrozenecká léta.

Kromě autorů monografií a cestopisů uvedu i autora, který se zabýval a psal o dějinách českých i italských. Byl jím Arturo Cronia ve své knize *Čechy v dějinách italské kultury*.

Když jsem se zmínila i o vývoji české literatury a o Cyrilovi a Metodějovi, Cronia je také zahrnul do svých pojednání, neboť jsou důležitou součástí českých dějin. To tito dva věrozvěstové se také podíleli na vlivu a šíření náboženství mezi Itálií a dnešním českým státem, jak to právě Cronia píše. „V každém případě věrozvěstové Cyril a Metoděj mají velkou zásluhu o přiblížení oblasti dnešního Československa Římu i o zájem Říma na událostech říše velkomoravské. Stačí jen vzpomenouti cest slovanských apoštolů do Itálie, různých poselství mezi nimi a Římem, živé účasti, projevené Římem v zápasu o „slovanskou liturgii“. Tím byly položeny základy náboženské, které měly napříště sblížovat tyto dvě země, jak zeměpisně vzdálené, tak kulturně odlišné.“²⁰

Česká literatura má několik významných autorů, kteří se vydali cestou na jih do Itálie, a jejich částečný výčet bude součástí následující kapitoly *Čeští autoři v Itálii*. Devatenácté a dvacáté století je spjato s poznáváním Itálie. Nella Mlsová v publikaci *I já jsem byl v Itálii...* pojednává například i o Alexandru Stichovi, který

¹⁹ DURYCH, Jaroslav. *Římská cesta. In Tři cesty Evropou*. Praha: Kra, 1994, s. 181. ISBN 8090152775.

²⁰ CRONIA, Arturo. *Čechy v dějinách italské kultury*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1936, s. 7.

konstatoval v předmluvě Polákovy *Cesty do Itálie* fakt, že návštěvy Itálie nabývaly na intenzitě až na sklonku osmnáctého a devatenáctého století.²¹

Alexandr Stich u Polákovy předmluvy dodává, že: „*Češi sice, řečeno slovy J. Dobrovského, odedávna velice rádi cestovali, a dodejme, i velice rádi o tom psali, ale teprve od počátku 19. století začali psát i o Itálii. Palacký zachytil průběh i výsledky své vědecké cesty do Říma r. 1837-1838; K. H. Mácha neváhal putovat do Itálie pěšky, přelézat Alpy a po zadku v mračnech a bouři sjet přes Brennerský průsmyk, tehdy ještě obtížně schůdný, do kvetoucí severoitalské nížiny. Literární stopu této veselé, bláznivé a přitom hluboce opravdové cesty nám zanechal nejen v cestopisném deníku, ale i v motivech své beletrie, zvláště v benátské kapitole Cikánů. A od té doby se už cesty českých literátů a umělců do Itálie netrhly.*“²²

Alexandr Stich v předmluvě předkládá zajímavý obraz o české literatuře v kontextu doby a možnosti cest.

²¹ MLISOVÁ, Nella. *I já jsem byl v Itálii...: Obraz Itálie ve vybraných textech českých autorů*. Praha: Akropolis, 2009, s. 11. ISBN 978-80-86903-96-5.

²² WÜNSCHOVÁ, Felicitas.[Alexandr Stich] *Italský osud české literatury a Milota Zdirad Polák*. POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 8.

4 Čeští autoři v Itálii

Jedním z prvních to byl například *Milota Zdirad Polák* s dílem *Cesta do Itálie*, kterou v diplomové práci blíže představím.

Karel Hynek Mácha, poutník, který ve svém deníku s názvem *Deník na cestě do Itálie (1834)* pojednává o svém putování do Itálie a představuje cestu devatenáctého století. „*Deník byl objeven Ludvíkem Kubou, poprvé jej publikoval s poznámkovým aparátem Jan Thon. [...] Na svou „italskou cestu“ se Mácha vypravil 4. srpna 1834 s přítelem Antonínem Strobachem (1814-1856), který se později stal významnou osobností – právníkem, spisovatelem a politikem, a v roce 1848 byl krátce pražským primátorem [...]. Šli přes Sázavu, Tábor, Krumlov a Linec, dále Salzburg, Reichenhall, Innsbruck a Brenner – a po třech týdnech putování dorazili do Benátek, odkud se plavili do Terstu [...]. Mácha zaznamenává trasu a etapy, místa a památky, příhody a setkání, denní praxi a potřeby na cestě, chvíle družnosti, entuziasmu i nevázané zábavy; nechybějí pijácké nebo živočišnější zážitky a ironie. Někde Deník představuje dlouhé výčty nebo stručné popisy, jinde je zase sledem okamžiků, v němž jsou fixovány barvy, detaily a atmosféra skutečnosti.*“²³

Karel Hynek podnikal nejenom delší cesty a túry do ciziny, ale například i na hrad Bezděz. Cestu do Itálie vykonal Mácha dva roky před svou smrtí.

Mimo jiné spisovatel Josef Svatopluk Machar vstoupil do povědomí čtenářů ve spojitosti s Itálií dílem *Řím*, které bylo vydáno na počátku dvacátého století v roce 1907. Tento fakt, že Machar věnoval pozornost v knize pouze jednomu místu, se stal výjimečný.²⁴ Kromě této skutečnosti je také autorem knihy s názvem *Pod sluncem italským*, která byla vydána v roce 1918.

K autorům, kteří jsou neodmyslitelně spjatí s Itálií a pojednávají o svých cestách za hranice naší země, je i Karel Čapek. *Zážitky z cesty* zachytil v díle *Italské listy*, které vyšly v roce 1923.

Dalším českým autorem byl Rudolf Medek. Jeho *Česká pout do Itálie* nám pojednává o cestě, která byla určována primárně legionářům. Medek reflektuje

²³ HRBATA, Zdeněk a Martin PROCHÁZKA. Komentář: Deník na cestě do Itálie (1834). HRBATA, Zdeněk a Martin PROCHÁZKA. *Karel Hynek Mácha: Prózy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 331-334. ISBN 978-80-7106-951-5.

²⁴ MLISOVÁ, Nella. *I já jsem byl v Itálii...: Obraz Itálie ve vybraných textech českých autorů*. Praha: Akropolis, 2009, s. 132. ISBN 978-80-86903-96-5.

nejenom cestu, ale i prožitky a okouzlení z putování.²⁵ Medkova publikace byla vydána v roce 1926, avšak autor podnikl cestu do Itálie již o dva roky dříve.²⁶

Kromě z výše zmíněných spisovatelů to byl například i Karel Hanf. Ten využil několikerý pobyt v Itálii pro dílo *In orbe atrium: italské črty*, které bylo vydáno v roce 1929. Hanf byl hudební organizátor, a tak se v knize soustřeďuje především na hudební tradici.²⁷

Tato jména jsou pouze zlomkem ve výčtu českých spisovatelů, kteří navštívili a psali o cestě do Itálie. Výše uvedený seznam autorů nám slouží pouze k tomu, abychom dokázali, že tato slunná země jižní Evropy si našla své místo v jejich tvorbě, a zanechali nám na ni několik vzpomínek a reflexí ve svých literárních dílech. V práci však budu věnovat pouze sedmi vybraným spisovatelům.

V předmluvě Polákovy *Cesty* se zmiňuje Alexandr Stich o tom, že tato slunná země nebyla vždy tak hojně navštěvovaná.

„Vždyť středověk a barokní doba byly na italskou kulturu a na duchovní život Itálie vázány mnohem více a pevněji než doba nová. A přece, všechny namáhavé cesty českých poutníků, kněží, studentů, státníků, obchodníků a vojáků do Itálie zanechaly v celé starší české literatuře stopy jen ojedinělé. Itálie tedy byla pro českou literaturu až do konce 18. století země skoro neznámá. Tento přinejmenším zdrženlivý postoj se kupodivu zlomil právě v okamžiku, když se česká literatura začala obrozovat a vyvíjet na nových, moderních základech počátkem 19. století.“²⁸

²⁵ MLISOVÁ, Nella. I já jsem byl v Itálii...: Obraz Itálie ve vybraných textech českých autorů. Praha: Akropolis, 2009, s. 161. ISBN 978-80-86903-96-5.

²⁶ MLISOVÁ, Nella. I já jsem byl v Itálii...: Obraz Itálie ve vybraných textech českých autorů. Praha: Akropolis, 2009, s. 161. ISBN 978-80-86903-96-5.

²⁷ MLISOVÁ, Nella. I já jsem byl v Itálii...: Obraz Itálie ve vybraných textech českých autorů. Praha: Akropolis, 2009, s. 183. ISBN 978-80-86903-96-5.

²⁸ WÜNSCHOVÁ, Felicitas.[Alexandr Stich] Italský osud české literatury a Milota Zdirad Polák. POLÁK, Milota Zdirad. Cesta do Itálie. Praha: Odeon, 1979, s. 7-8.

5 Typologie cest a spisovatelů

Autorka Nella Mlsová nám ve své knize předkládá obraz Itálie ve vybraných českých textech spisovatelů dvacátého století. Mlsová zachycuje chronologicky Italskou cestu a pojednává i o typologiích cest a spisovatelů. *„Obecně lze vypořádat, že v typologické autorské škále jsou převážně zastoupeni lidé prahnoucí po stálém vzdělání a poznání. Netvoří ji jenom ti, kteří v povědomí figurují především jako spisovatelé nebo publicisté (například J. S. Machar, Karel Čapek, Jaroslav Durych, Čestmír Jeřábek, Miloš Jirko, Jakub Deml, Anna Sedlmayerová, Jaroslav Mrnka apod.), ale i ti, jimž je vlastní (i) jiná profesní oblast – například historikové (Josef Šusta, Zdeněk Kalista. V. V. Štech, Jaromír Neumann, Josef Kroutvor), lékaři (Jiří Syllaba) nebo výtvarníci (František Skála – také herec, hudebník a tanečník). Měli rozmanitá povolání – někdy odlehlá od literatury...“²⁹*

Autoři, o kterých budu pojednávat v práci, jsou ve většině případů spjati s literární činností, a těmi byli Milota Zdirad Polák, Karel Čapek, Ladislav Vidman, Jan Havlasa, Zdeněk Kalista i Vlastimil Maršíček. Marek Šula vstoupil do povědomí literatury „jen“ díky své reflexi o studentském pobytu.

²⁹ MLSOVÁ, Nella. I já jsem byl v Itálii...: Obraz Itálie ve vybraných textech českých autorů. Praha: Akropolis, 2009, s. 16. ISBN 978-80-86903-96-5.

6 Milota Zdirad Polák – Cesta do Itálie

6.1 Autorský medailonek

Milota Zdirada Poláka známe jako českého spisovatele, prozaika a básníka. Narodil se v roce 1788.

Když se na toto období podíváme z historického hlediska, tak se nacházíme v době, kdy u nás v zemi započalo národní obrození, německý jazyk je v ústřední pozici a jinde v Evropě, například ve Francii, brzy vypukne Velká francouzská revoluce. „*Když pak Napoleon se žezla zmocnil a vítězstvími svými poháněn celý téměř svět vojskem svým přeplavil a všechny národy vybudiv zvláště Rakousko do válečného proudu strhl, vidělo se ohnivému Polákovi, že pravý cíl jeho neležel v podřízenosti malého učitele, že přáním jeho, poznati širý svět a národy cizí, lépe odpoví stav vojenský.*“³⁰ Nacházíme se v době bohaté na události, které přejí rozvoji literatury.

„*Pocházel z městečka Zásmyky u Kolína. Získal jakés takés vzdělání na přípravce pro učitele venkovských škol, avšak dal přednost službě v rakouské armádě, kde se v době napoleonských válek otevírala kariéra i mladíkům nešlechtického původu. Dostal se do kruhů nejvyšší státní hierarchie. V letech 1815-1818 se zúčastnil jako pobočník rakouského generála A. Kollera tažení do Itálie; tři roky pobýval v Neapoli. Podílel se na vykopávkách v Pompejích, stal se prvním českým znalcem a vykladačem antických nápisů, setkal se i se sesazeným císařem Napoleonem. Z tohoto životního zážitku vzniklo jeho nejživotnější dílo, Cesta do Itálie (titulem toho díla vstoupil do soutěže s dílem J. W. Goetha obdobného názvu).*“³¹

Poláka známe mimo jiné jako autora literárního díla *Vznešenost přírody*.

6.2 Cesta do Itálie - úvod

„*Tento první novočeský cestopis se v několika ohledech liší od následujících děl tohoto žánru [...]. Především v tom, že na rozdíl od Kollára, Nerudy, Machara, Čapka a ostatních Polák jediný nejel do Itálie proto, že by po zemi toužil, nýbrž*

³⁰ SABINA, Karel. *Čeští spisovatelé XIX. století: Vybrané spisy Karla Sabiny II*. Praha: Nákladem Jana Laichtera, 1912, s. 251.

³¹ LEHÁR, Jan, Alexandr STICH, Jaroslava JANÁČKOVÁ a Jiří HOLÝ. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013, s. 193-194. ISBN 978-80-7106-963-8.

proto, že musel.“³² O Polákovi můžeme bezpochyby říci, že to je renesanční člověk. Narodil se jako obyčejný člověk, poté se vzdělával, aby mohl dále vzdělávat ostatní. Jeho život a kariéra se posunula. – Stal se vojákem a tato pozice mu umožnila pracovat, cestovat, ale i poznávat cizí kulturu.

Výčet jeho „povolání“ tím ale zdaleka nekončí. Jeho tříleté putování po Itálii mu umožnilo i to, k čemu by se lečjaký obyčejný člověk nedostal. Všechny zážitky, které načerpal na slunném poloostrově, využil pro budoucí literární činnost.

Jeho zážitky z Itálie se mu staly inspirací pro tvorbu. Ty mu vynesly post uznávaného autora, který obohatil českou literární scénu.

„Polákova Cesta do Itálie může být pro dnešního čtenáře všeličím: literaturou faktu, živě a poutavě evokující zašlý svět, i básní v próze, i prvním velkým úspěchem obrozujícího se novočeského písemnictví, i živou součástí naší domácí kulturní tradice. A v neposlední řadě – Polákovo dílo je schopno dodnes promlouvat blízkým a živoucím hlasem ke každému, kdo se hodlá připojit k těm, kteří podnikli cestu přes Alpy na slunný poloostrov, stejně jako k těm, kteří zážitek své italské pouti hodlají prohloubit a umocnit poznáním ohlasu Itálie v naší literární tradici.“³³

Autora vnímáme jako vypravěče a celkového pozorovatele italského života, kultury a dějin. Všimá si maličností a jeho popis je plný detailů. Polák popisuje nejenom průběh cesty, architekturu a krajinu, ale všimá si také měst a obyvatel země, jejich vzhledu, zvyků, zálib a jejich práce. Tento výčet pozoruhodností je doplňován autorovými znalostmi italské kultury a i historie.

Cesta do Itálie nám dokazuje, že sám autor byl velmi vzdělaný člověk. Jeho znalosti o dějinách jsou veliké. „Polák se [...] jeví jako osobnost velkého formátu.“³⁴

Polákovo dílo, *Cesta do Itálie*, začalo vznikat v Neapoli, kde autor strávil tři roky (od roku 1815 až do roku 1818). Zde se rozhodl sepsat dílo, které vycházelo od roku 1820 v časopise *Dobroslav*. Jedná se o celkem rozsáhlý text, které se skládá ze čtyř dílů. Jeho vyprávění je poutavé, velmi zajímavé a bohaté na jazyk. Polákovo dílo je založeno na popisu jeho zážitků, které načerpal během svého pobytu. Prozaický charakter díla je narušovaný autorovým bohatým básnickým jazykem a hojným popisem míst.

³² WÜNSCHOVÁ, Felicitas.[Alexandr Stich] Italský osud české literatury a Milota Zdirad Polák. POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 20.

³³ WÜNSCHOVÁ, Felicitas.[Alexandr Stich] Italský osud české literatury a Milota Zdirad Polák. POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 34.

³⁴ WÜNSCHOVÁ, Felicitas.[Alexandr Stich] Italský osud české literatury a Milota Zdirad Polák. POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 22.

6.2.1 Trajektorie - města

1815. To je rok, kdy Polák odjel na slunný poloostrov. Jeho cesta do Itálie vedla do Vídně, poté přes Štýrsko, Korutany, město Klagenfurt, Villach, až do Udine a Benátek. Vstup na Apeninský poloostrov Polák popisuje takto: „*Ačkoli potok Germánii od Itálie dělí jen několik kročejů v šíři obsahuje, přece přejítí přes jeho kamenný mostek k podívání veliký rozdíl téměř ve všem působí: řeč, pohled a jednání obyvatelů, jejich oděv, položení krajů, výnosy země, povětrí, vše jedním okamžením tak se mění, že příchozí přizeň velikou přirozenosti, kteréž Itálie před jinými krajinami tak hojně požívá, patrně poznati musí. Vchod tento do Itálie zde tak horami zoužený jest, že městečkem Pontebba, které z jediné ulice pozůstává, dva vozové jeden druhému vyhnouti se nemohou. Odtud dále nic jiného než skálostěny z obou stran a svatě, modré nebe nad nimi viděti není.*“³⁵

Z Benátek se Polák vypravěč přesouvá do Padovy, Ferrary, Bologně, dále pak Florencie, Sieny a Říma. Z Říma putuje do Neapole, kde autor strávil delší čas – tři roky. Po Neapoli Polák nezapomíná ani na sopku Vesuv a Pompeje. V porovnání s ostatními kapitolami je věnována výše uvedeným pozoruhodnostem rozsáhlejší část knihy.

Poslední místo pobytu v Itálii je ostrov Ischia.

- **Cesta do Itálie – Benátky**

Benátky v Polákově pojetí nesou celkem tři názvy, a to *Benátky*, *Venecie* a *Venezia*. O tomto městě se autor zmiňuje v prvním díle své knihy. Kapitola obsahuje popisy města a jeho památek.

„*Vystoupiv z kondoletky (lod'ky), zašel jsem mezi ulice zdejší, které tak úzké jsou, že dva muži jeden druhému vyhnouti se nemohou. Puch nezdravý ucitiv, jenž v těch liduplných užitkách se zdržuje, a smrad nesnesitelný, jenž se z prolevy vytáčí, jiné myšlénky o kráse světa jsem nabył.*“³⁶

Na výše uvedené citaci vidíme, že Polákovy představy a dojmy o Benátkách byly zmařeny městským vzduchem.

Co by byly Benátky bez Chrámu svatého Marka? Ani na tuto památku nemohl Milota Zdirad Polák zapomenout. „*Chrám svatého Marka s svými pěti olovem pobitými báními zajisté podívání jest hoden. Jest v velikém, hrdém, ale nemilém slohu stavěn, čímž se staří Benátčané zvláště vyznamenávali; stavení*

³⁵ POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 66.

³⁶ POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 72.

od nich vyvedená, mimo nesmírné velikosti a nádhernosti, ještě výraz původní nésti musila. Zevnitřní postava chrámu vážnost budí, která tím výše vystupuje, čím hloubě se do vnitřku vstoupí. Jeho věk, smělé klenutí a mozaikem vykládané stěny početné časy vnově okřívajících těchto umění dokazují.³⁷

- **Cesta do Itálie – Padova**

Město *Pádua* nebo *Pádova*, jak jej nazývá Milota Zdirad Polák, je dalším významným městem, které autor tematizoval. O tomto městě autor pojednává též v prvním díle. A takto Padovu vidí: „*Jest veliké, smutné, bezlidné, uzkouličné, paláci nesmírné velikosti poseté město, které již dávno zanedbané, otrhané stojí. Příchozímu zvlášt tmavé, nízké, nerovné podloubí jeho mrzuté jest.*“³⁸

Ani v této kapitole Polák nevynechává poznámky o dějinách. V této kapitole pojednává o situaci ve školství. „*Císař Fridrich roku 1222 zdejší univerzitu založil. I byly tyto vysoké školy v takové pověsti, že se mládež z celé Evropy sem zasilala, a přes 18 000 žáků za někdejších časů se zde počítalo. Nyní sotva 600 jich tu nalézáme.*“³⁹

V kapitole týkající se Padovy autor nezapomíná zmínit dvě slavné osobnosti, a to Francesca Petrarca a Galilea Galileiho.

Francesca Petrarca Polák nazývá jako básníře Františka Petrarca.⁴⁰ Zmiňuje zde i dívku Lauru. „*Lauře básnictví vlaské velikým díkůčiněním jest povinno, protože by byl bez ní Petrarca jen latinsky psal. Nešťastně roku 1348 morem ze světa sešla a nepotěšitelný Petrarca dlouho ještě po smrti její jméno Laura slavil. – Po pěti stech letech ještě s oučinkem této ohnivě těšíme lásky; neb 310 sonetů a písní nám vytvořila, z kterých veliký díl dokonalým básnickým vzorům se počítá.*“⁴¹

³⁷ POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 79.

³⁸ POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 84.

³⁹ POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 88.

⁴⁰ POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 85.

⁴¹ POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 87.

Kapitola o Padově je obohacena o báseň:

*„POD OBRAZEM PETRARCOVÝM
V PÁDOVĚ DNE 15. DUBNA 1818*

*Uměna tvá spanilá tak byla,
Milostná co Laura s cheruby jak v ráji dlila,
Zanícení svatého když záře
Před oltářem ladné barvila jí tváře.“⁴²*

- **Cesta do Itálie – Řím**

Dalšímu městu, kterému se Polák věnuje, je Řím. Autor toto město dělí na dvě části, a to *Řím Starý* a *Řím Nový*.

Část o *Starém Římě* je uvedena stejně jako u Neapole, a to veršovaně:

*„Podiv a pozdravení ti, Říme vznešený, nesu,
Sláva a uměny trůn kde před věky vynesly krásný!
Zbraně slepicí blesk tě v přísném provodil čase
Z temnosti kolébky tvé, do řásného oboru světa.
Kropěře reků tvých a moudré zákonodárství
Mezi plameny hvězd tvé jméno hluboko vryly. –
Šedivých věků mráz se po těle studeně leje,
Zamyšlen v zříceninách když smutek mne provodí spoustou,
Která vážný cit v mých prsou pohledem tvoří.“⁴³*

Kapitola o Novém Římě je uvedena jako většina kapitol – prozaicky. Zde se s básněmi nesetkáme. Polák zde píše hlavně o bazilikách a jednou z nich je například Bazilika svatého Petra. Tady je ukázka: *„Chrám obsahuje 600 v déli a v největší šířce 440 a od země až k nejvyšší špici 487 střeviců, následovně 39 střeviců nad velkou egyptskou pyramidu.“⁴⁴*

Polák zde nepopisuje jenom architekturu, ale zaměřil se i na římské obyvatelstvo, které ho zaujalo: *„Co se Římanů dotýče, pravidelnější postavy mezi ženstvem nalezneme. Mužstvo jest větším dílem prostřední vějšky, zřídka veliké. Jejich pleť čili tváři barva jest bledá, neb beze všeho zařízení, a černé, pronikavé oči*

⁴² POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 87.

jsou jejich všeobecný význam. Ženstvo zvláště kulatým, plným, rovným hrdlem se chlubí, a jsouc si povědomo toho významu, vždy obnažený krk nosí.“⁴⁵

- **Cesta do Itálie – Neapole**

Neapoli je věnovaná velká část díla. Téměř celý třetí díl pojednává o tomto městě. Zde Polák strávil nejdelší dobu svého putování po Itálii.

V části o Neapoli se Milota Zdirad Polák projevuje jako básník, a to tak, že začátek kapitoly je tvořený básní:

*„V dolí jarokrásném Parthenope slavná
Středomořem krásné sukňě stříbří lem.
Z obou stran ji vroubí okolina bavná,
Kam ní oko vede, rájem všudy jdem;
Nebe utěšenou mírností nás baví,
Vesnou přirozenost věčnou zde se slaví.*“⁴⁶

Zde je patrné, že prozaické pojetí díla je přerušeno básnickým vyjádřením autora. Střídavý rým střídá rým sdružený. Tato báseň zařazená na začátek kapitoly je také zvláštní tím, že každý verš začíná velkým písmenem.

Milota Zdirad Polák se od veršovaného začátku vzdaluje a v kapitole pokračuje svým mistrovským popisem: *„Tam svou pod utěšenými vrchy stříbřící se, pěny hlaholného moře zlemovanou rozvinuje Neapole sukni. Pravý, na břehu západním se dloužící půlměsíc její zahradami se rozmanitými, olivovými háji, hroznatými vinicemi, tvrzemi a letohrádky příjemně hradí. V čele se hrdé Středomoře, lodími všech národů poseté, dme, jehož modrou hladinu ostrov Capri korunuje.*“⁴⁷

Tato část díla je propracovaná do detailů. Polák v této kapitole pojednává o městě a všem, co k němu patří. Autor zde popisuje i architekturu – chrámy, paláce, náměstí a ulice; náboženství. Kapitola pojednávající o chrámech je velice obsáhlá, neboť Polák zde píše o gotickém Chrámu sv. Vavřince, Kapli svaté Anny, Chrámu svatého Pavla, Kapli Zvěstování Panny Marie nebo Kapli San Severo. Tímto výčet

⁴³ POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 133.

⁴⁴ POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 157.

⁴⁵ POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 172.

⁴⁶ POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 183.

⁴⁷ POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 185.

nekončí. Autor se kromě architektonických pozoruhodností zaměřuje podrobně i na podnebí, stravování či obyvatelstvo.

Polák zachycuje i to, jak na něj působily neapolské ženy. *„Neapolky jsou milovnice tance a žádná, i nejchudší budka venkovská bez tamborinky není, při které dva a dva s velkým potěšením až do unavení proti sobě skáčí, k čemu mimo jednostejného rachotu tamboríny a nesmyslného, bez pravidelného křiku, jež hudebnice na urážku všech harmonických uší vynášejí, nic potěšitelnějšího je nejmá.“*⁴⁸ Není to však celá charakteristika. Polák se o neapolských ženách také zmiňuje v negativním světle. Říká o nich, že chodí špinavé, a to jim ubírá polovinu krásy.

Polák celkově vidí Neapol jako špinavé město. Za tu dobu, co zde pobýval, si všiml i maličností a jeho mistrovský popis pokračuje: *„Náměstí zde mnoho není, jsou malé a jako ulice nečisté, protože všecko se venku vykonává. Ulice Toledo jest nejznamenitější v Neápoli. Jaké tu množství řemeslníků klepajících, řežících, cinkajících, sekajících, tlukoucích, kteří všickni na veřejné ulici pod širým nebe práci konají, jaký hluk od rybářů, zahradníků, koláčníků, pekařů, melouníků, vodařů, hokyní, kukuryčníků, ořechářů, šátkařů, tkaničníků, nitníků, smrkovníků, špendlíkářů a na sta jiných malých obchodníků, jenž celý den svůj krámek na hlavě neb zádech nesou a s nesmírným křikem své zboží vychvalují; to sice vše mezi pohodlností nepatří, ale ulici tím živější činí.“*⁴⁹

• Cesta do Itálie – Pompeji

Pompeji – v uvedeném pravopise jej nalezneme v Polákově *Cestě*. Takto je autor zprostředkovává čtenářům: *„Slovem Pompeja jest nejvzácnější výjezd pro cizozemce z Neápole a nejbohatší sklad pro milovníky starobylostí. Zde umělec nalézá první základy umění a mnohý předmět nový k zdokonalení svému; historik příjemně do tmy času se tratí, obcuje s Pompejany, klaní se s nimi v chrámech, prochází se s nimi v portikách, sedí mezi tisíci jich v divadle a tím svou mysl obveseluje. Dvanáctkrát jsem Pompeji navštívil. Časným jítrem jsem přišel, ale pouhou teprv nocí odtud se odloučil a vždy na nejpríjemnější způsob jsem se bavil; i jsem přesvědčen, že každý cizinec nanejvýš spokojený a odplacený odtud se vrací.“*⁵⁰

⁴⁸ POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 233.

⁴⁹ POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 214.

⁵⁰ POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 291.

Také v Pompejích strávil Polák delší čas. Měl zde možnost podílet se na archeologických pracích. V textu nalezneme i soupis nalezených věcí, jak je to patrné i v následujícím úryvku:

„Ostatní pozůstalosti, které u nich se našly, jsou nejen z ohledu jejich pěkného vypracování a způsobu, ale i pro takovou zachovanost vážnosti hodny, kteréžto jsou: veliký svícen o třech nohách, skrovná nádoba, krásná nádoba bez ucha, jedna roztlučená nádoba, forma na paštyku, kteráž želvu představuje a výtečně zhotovena jest, krásná hlava z pallo antico, pět záponek na rameně, velmi vzácného vypracování...“⁵¹

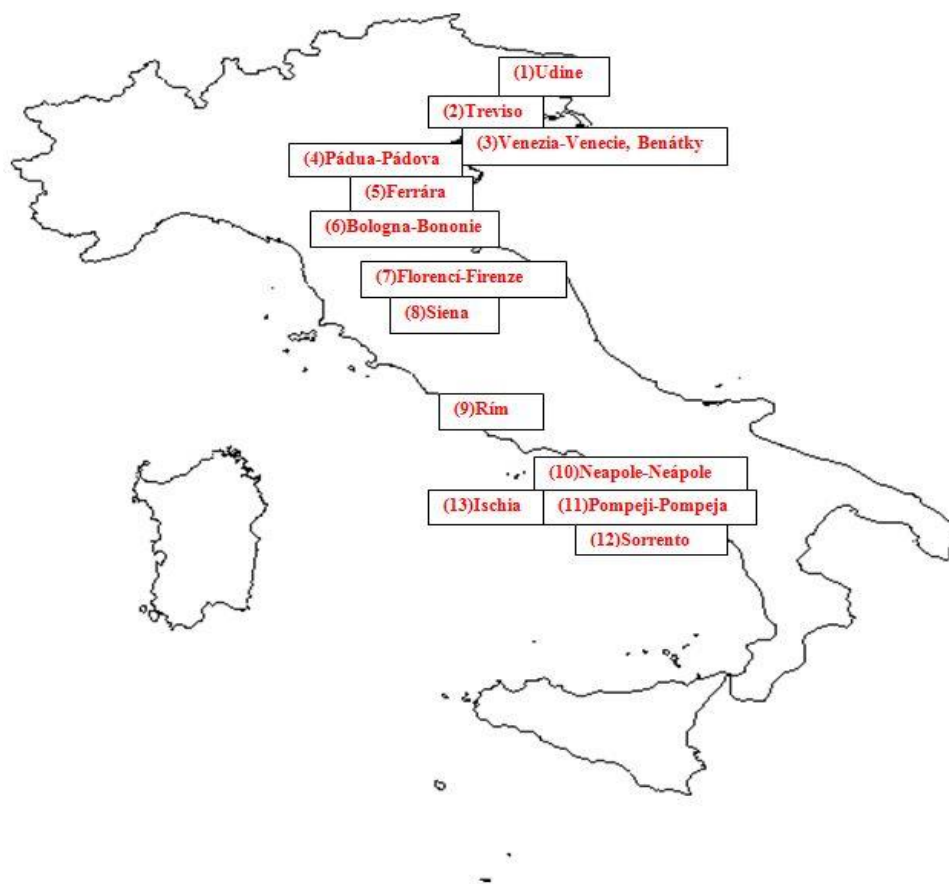
Toto je pouhý zlomek výčtu věcí nalezených. Jejich seznam je obsažen na několika stránkách knihy. Je to velice podrobný seznam a jak můžeme vidět z ukázky, Polák každé nalezené věci věnuje samostatný řádek, tím je výčet srozumitelnější. Polák v kapitole dbá i na členění textu.

- **Cesta do Itálie – ostrov Ischia**

Poslední místo, o kterém se Polák zmiňuje, je malý ostrov Ischia: *„Ostrov není nic jiného než labyrint, nad který příjemnější nalézt se nemůže, a ten vlastně jen z jednoho vrchu pozůstává, jenž na sto opadů obsahuje, z nichž každý jiný výhled na okolí spodem ležící poskytuje. Ouvoz zde jest jedinký, jenž z Ischie do Casa Micciola a odtud do Sirie vede.“⁵²*

⁵¹ POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 284.

⁵² POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 314.

Obr. 1: Mapa Itálie (Milota Zdirad Polák)

6.3 Cesta do Itálie – jazyk

Polákův jazyk je velmi propracovaný a slovní zásoba velmi bohatá. Dílo *Cesta do Itálie* obsahuje i latinské výroky:

„Nata, Eleu, miserum, misero mihi nata pareti

Unicus ut fieres, unica nata, dolor.

Nam tibi dumque virum, tedas thalamumque parabam,

Funera et inferias anxius ecce paro.

Debuimus tecum poni materque paterque,

Ut tribus haec miseris urna parata foret.

At nos perpetui gemitus, tu nata sepulcri

Esto haeres, ubi sic impia Fata volunt! „⁵³

⁵³ POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 202.

Mnoho latinských výroků nalezneme i v části pojednávající o Neapoli. Kromě latinských výroků v knize nalezneme i části v italštině:

*„La Notte, che tu vedi in si dolci tati
Dormire, fu da un Angelo scolpita
In questo sasso, e percht dorme, ha vita.
Destala, se nol credi, e parleratti.“⁵⁴*

Alexandr Stich v předmluvě k Polákově *Cestě* uvádí, že dílo nemá jenom kulturně historický a odborný význam. Milota Zdirad Polák zde vystupuje jako historik, básník a také jako epigrafik.⁵⁵ „Největší význam má však Polák epigrafik; na padesát antických nápisů, které v *Cestě* najdeme a které měl Polák dílem z literatury, dílem z vlastních zápisů, je vlastně počátek nového vědního oboru u nás [...].“⁵⁶

⁵⁴ POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 115.

⁵⁵ WÜNSCHOVÁ, Felicitas.[Alexandr Stich] Italský osud české literatury a Milota Zdirad Polák. POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 24.

⁵⁶ WÜNSCHOVÁ, Felicitas.[Alexandr Stich] Italský osud české literatury a Milota Zdirad Polák. POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 24.

7 Jan Havlasa – Jižní perspektivy

7.1 Autorský medailonek

Jan Havlasa se narodil v roce 1883 v Teplicích. Tento spisovatel se prosadil jako autor dobrodružných a fantastických próz, ale i cestopisů a fejetonů. Věnoval se jak literární, tak i publicistické práci. Po maturitě studoval přírodní vědy na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Jeho život je spjat s cestováním. Kromě cesty do Itálie navštívil i mnohé další země.

Jeho tvorba je ovlivněná nasbíranými zkušenostmi z cest, které podnikal. Náměty hledal v Itálii, exotických zemích a v Jižní Americe. Zemřel v roce 1964 ve Spojených státech amerických v Los Angeles.⁵⁷

7.2 Jižní perspektivy - úvod

O díle Jana Havlasy Jižní perspektivy získáme informace v publikaci Nelly Mlsové, kde se dovídáme o době, kdy autor podnikal svoji cestu. „*Světoběžník Jan Havlasa zúročil svůj půlroční pobyt v Itálii (1902) i v řadě próz fiktivního charakteru. Takřka bezprostřední reflexi jeho návštěvy najdeme zaznamenanu v Jižních perspektivách (psal je ještě během svého pobytu v Itálii a dokončil po návratu domů – na počátku roku 1903).*“⁵⁸

Havlasova publikace *Jižní perspektivy* byla knižně poprvé vydána v roce 1918.⁵⁹

Tyto informace se též dozvídáme již v úvodní kapitole *Jižních perspektiv*, kde sám autor píše o tom, že to jsou zápisky v téže úpravě, v jaké byly otištěny v časopisech. Jan Havlasa navštívil Itálii v roce 1902, tedy v době, kdy mu bylo pouhých osmnáct let. Byl také sponzorován Akademií věd.

Kniha *Jižní perspektivy* obsahuje celkem šest hlavních kapitol (*U Gardského jezera, Od severu k jihu, Listy z Florencie, Milánské dojmy, Z římských zátiší* a poslední kapitolou je *Město arkád*), přičemž některé jsou dále členěny na kratší podkapitoly.

⁵⁷ MENCLOVÁ, Věra a Václav VANĚK. *Slovník českých spisovatelů*. Praha: Libri, 2005, s. 218-219. ISBN 80-7277-179-5.

⁵⁸ MLISOVÁ, Nella. *I já jsem byl v Itálii...: Obraz Itálie ve vybraných textech českých autorů*. Praha: Akropolis, 2009, s. 140. ISBN 978-80-86903-96-5.

⁵⁹ MLISOVÁ, Nella. *I já jsem byl v Itálii...: Obraz Itálie ve vybraných textech českých autorů*. Praha: Akropolis, 2009, s. 140. ISBN 978-80-86903-96-5.

7.2.1 Trajektorie - města

Počáteční cesta Havlase vypravěče do Itálie vede po železnici z Prahy do Salzburgu. Dále pak cesta pokračuje přes Brennerský průsmyk, Bolzano až do Rivy. Autor cestou líčí krásy Gardského jezera. Dalšími městy jsou Verona, Florencie, kterou navštívil i cestou zpět, dále pak Turín, Milán, Řím a v neposlední řadě Bologna. Během své cesty Havlasa využíval železniční i lodní dopravu. Kromě měst a jejich obyvatel autor zmiňuje i historii. A nezapomíná pojednat i o místech a památkách, kterými se města mohou chlubit, což autor dokazuje v následujícím úryvku: „*Skoro každé město italské má něco zvláště lákavého a něco speciálního. Benátky mají canaly a cally a chrám sv. Marka, Bologna má podloubí a vedle katedrály ještě Santu Marii di San Luca, Verona má amfiteátr, Padova dóm, Florencie dóm, Ponte Vecchio, obrovský Palazzo Vecchio, Loggie dei Lanzi, pak San Miniato, Casciny a Fiesole, Pisa jest světoznáma šikmou věží, Siena vyznačuje se středověkými, uzounkými a spádnými uličkami vedle dómu a Palazze Vecchia, Janov je slavný krásnou polohou a romantikou ulic a o Římu a Neapoli snad ani mluvit netřeba: tam je zvláštních věcí nekonečná řada. Milán, kdyby neměl už ničeho jiného, než ten dóm, měl by více, než dost.*“⁶⁰

Prvním městem, o kterém se více rozepisuje, je Riva. Stejně jako Milota Zdirad Polák, tak i Havlasa pojednává o ženách. Polák mluví o neapolských ženách a Jan Havlasa o ženách, které potkal v Rivě. „*Co tu jsem, dvě, tři hezké ženy jsem zahlédl, ale co mi to dalo námahy a pátrání, k němuž se upřímně doznávám. Snad kde jakou postranní a sotva schůdnou uličku jsem prolezl, abych našel nějakou tu růži v kalu, když ničeho kloudného jsem nemohl spatřiti na piazzách a hlavních ulicích, ale marně. Místo růží viděl jsem jen staré, ohyzdné, umazané, rozpryskané babizny, vytáhlé holky a solidní matky, jichž půvaby, i kdyby bývalo po nich ještě sledu, byly by asi zmizely pod špínou a hadry.*“⁶¹

Dalším městem, kterému Havlasa věnoval část kapitoly, je Florencie. Autor zde pojednává o tom, že jeho poznatky o městě by mohly býti mnohem rozsáhlejší, avšak by to bylo náročné pro budoucího čtenáře, který by se musel při četbě vyzbrojit trpělivostí. Havlasa píše, že Florencie překypuje svými památkami. Je to město, které má co nabídnout, a tak zážitky z něj jsou bohaté.

⁶⁰ HAVLASA, Jan. *Jižní perspektivy: Italské zápisky*. Praha: Nakladatel B. Kočí, 1918, s. 60.

⁶¹ HAVLASA, Jan. *Jižní perspektivy: Italské zápisky*. Praha: Nakladatel B. Kočí, 1918, s. 19-20.

„Co papíru bylo by třeba, kdybyste chtěli zaznamenati všechny ty dojmy, jež si odnášíte z nescíslných paláců, galerií, museí, kostelů, pomníků, soch, piazz a ulic, věží a mostů a bran, sadů a zátiší florentských! A co trpělivosti pro vašeho čtenáře, jenž by se musil při nejmenším zblázniti z těch registratur něčeho, o čem si nikdy nemůže učiniti náležité představy.“⁶²

Od Florencie se vzdalujeme a dalším městem, které Jan Havlasa tematizoval, je Milán. Ten ho také nezanechal chladným.

„První dojem z Milána byl pěkný, ale chybělo mu něco, co u všech měst italských, jimiž jsem před tím projel, hned v prvním okamžení ukazovalo na jih, na jiné poměry a na vlašskou povahu.“⁶³

Od Milána se dostáváme s autorem k jihu. Havlasa nemohl zapomenout ve svém italském pobytu na Řím, hlavní město. Řím vzbudil v Havlasovi vzpomínky na Prahu, kde započal svoji cestu.

„Co je krásného v panoramatu Říma, a co není na příklad v panoramatu Prahy, jsou odevšad trčící cypřiše. Samo sebou je dost elegie v půvabech Říma, tolik energie, co jen jí může zbýt po dvacetisedmi staletích. Ale těmi cypřiši jakoby ještě byla sesílena, anebo aspoň symbolizována. A druhá taková věc, v Praze chybící, jsou hory v pozadí s bílými hnízdy ve svých svazích.“⁶⁴

Osmnáctiletý Havlasa končí pouť po Itálii v Bologni. Níže uvedená mapa nám ukazuje Havlasova tematizovaná italská města. Z mapy dokážeme vyčíst, že Florencii tematizoval dvakrát.

⁶² HAVLASA, Jan. *Jižní perspektivy: Italské zápisky*. Praha: Nakladatel B. Kočí, 1918, s. 48.

⁶³ HAVLASA, Jan. *Jižní perspektivy: Italské zápisky*. Praha: Nakladatel B. Kočí, 1918, s. 56.

⁶⁴ HAVLASA, Jan. *Jižní perspektivy: Italské zápisky*. Praha: Nakladatel B. Kočí, 1918, s. 113.

Obr. 2: Mapa Itálie (Jan Havlasa)

7.3 Intertextové prvky u Havlase

Jak uvádí Mlsová v publikaci *I já jsem byl v Itálii...* v kapitole o Janu Havlasovi, tak jeho můžeme považovat za poučeného autora, jelikož v publikaci *Jižní perspektivy* nalezneme četné intertextové prvky. Jan Havlasa se odkazuje především na autory – Vergilius, Hippolyte Taine, Dante, Johann Wolfgang Goethe, Michel de Montaigne, Heine, Milota Zdirad Polák nebo Stendhal.⁶⁵

Tyto intertextové prvky můžeme dokázat hned v několika Havlasových kapitolách. Jednou z nich je kapitola *Od severu k jihu*: „Jako již ve starověku „*fluctibus et fremitu resonans*“ *Lactus Benacus libil se Vergiliovi, jako nadchl Lago di Garda řadu básníků od Danta až po Goetha, Tennysona a Carduccia, tak upoutá i vaše zraky k nekonečným svým půvabům [...]*“⁶⁶

⁶⁵ MLISOVÁ, Nella. *I já jsem byl v Itálii...: Obraz Itálie ve vybraných textech českých autorů*. Praha: Akropolis, 2009, s. 140. ISBN 978-80-86903-96-5.

⁶⁶ HAVLASA, Jan. *Jižní perspektivy: Italské zápisky*. Praha: Nakladatel B. Kočí, 1918, s. 34.

Další kapitolou, kde nalezneme odkazy na mnohá jména, je část s názvem *Milánské dojmy*: „[...]neřekl Stendhal o tehdejších Miláňanech pranic zvláštního, co by se nemohlo nalézt i jinde v Itálii. Stačí připomenout si třeba jen veronské, florentské a sienské ulice, stačí připomenout si o těch vlastnostech vlašských vzácný souhlas všech literátů z ciziny, kteří kdy Itálii cestovali a o své cestě psali, ať už to byl Goethe a Heine z Německa, Caslelar ze Španěl, z Anglie př. Ruskin a Tennyson, z Francie třeba Madam de Staël, Gautier, Taine a Bourget, anebo náš Milota Zdirad Polák [...].“⁶⁷

V Havlasových *Jitřních perspektivách* nalezneme téměř v každé kapitole intertextové prvky.

⁶⁷ HAVLASA, Jan. *Jitřní perspektivy: Italské zápisky*. Praha: Nakladatel B. Kočí, 1918, s. 58.

8 Karel Čapek – Italské listy

8.1 Autorský medailonek

Karel Čapek se narodil v Malých Svatoňovicích v roce 1890. Tento český žurnalista, prozaik, překladatel a dramatik patří k významným osobnostem české meziválečné literatury. Pracoval jako redaktor v Národních listech a Lidových novinách. Kromě toho pracoval jako dramaturg a režisér ve Vinohradském divadle. Mezi jeho nejznámější díla patří *Krakatit*, *Továrna na Absolutno*, *Válka s mloky*, *Hordubal*, *Povětroň*, *Obyčejný život*, *Bílá nemoc*, *RUR*, *Ze života hmyzu*, *Věc Makropulos*, cestopisná díla jako *Italské listy*, *Anglické listy*, *Obrázky z Holandska* nebo *Výlet do Španěl*, a je také autorem knihy pro děti – *Dášenska čili život štěněte*.

8.2 Italské listy - úvod

„ITALSKÉ LISTY jsou souborem novinářských cestopisných fejetonů, knihou, která se zrodila bez příprav, uprostřed rozpracovaného románu KRAKATIT, jehož psaní Karel Čapek přerušuje v druhé polovině měsíce dubna r. 1923 a k němuž se opět vrací po sedmi týdnech italské cesty.“⁶⁸

„Italská cesta Karla Čapka proběhla od 17. dubna do 8. června 1923. Vydal se na ni sám, aby se vzpamatoval ze špatné prognózy své choroby a také z krize, v níž se ocitl jeho vztah k Olze Scheinpflugové.“⁶⁹

Přibližně sto let od sebe dělí cestu Karla Čapka a Miloty Zdirada Poláka. Odlišná doba, odlišný důvod k cestě a časový rozdíl dvou generací. Polák podnikl svoji cestu jako voják, zatímco Čapek jako novinář. Oba tyto čeští spisovatelé navštívili Itálii přibližně ve stejném věku, kdy Polákovi bylo asi sedmadvacet let a Čapkovi asi třiatřicet. Karel Čapek patřil k autorům, kteří svoji publikaci psali již během cesty. Karel Čapek posílal své cestovní zápisky z Itálie rovnou do Lidových novin.⁷⁰

⁶⁸ HALÍK, Miroslav. Poznámky vydavatelovy. ČAPEK, Karel. *Italské listy, Anglické listy, Výlet do Španěl, Obrázky z Holandska*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 338.

⁶⁹ MLISOVÁ, Nella. *I já jsem byl v Itálii...: Obraz Itálie ve vybraných textech českých autorů*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2009, s. 145. ISBN 978-80-86903-96-5.

⁷⁰ HALÍK, Miroslav. Poznámky vydavatelovy. ČAPEK, Karel. *Italské listy, Anglické listy, Výlet do Španěl, Obrázky z Holandska*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 338.

8.2.1 Trajektorie - města

Když otevřeme Čapkovy *Italské listy*, v úvodním autorově slovu se dozvídáme, jak tato knížka vznikla. Rozhodně ji podle Čapka nemáme považovat za cestopis. „*A proto nyní kladu úvodem VÝSTRAHU všem, kdo budou čísti tuto knížku, aby ji nepovažovali za průvodce ani za cestopis aniž za cicerona, nýbrž za cokoliv jiného budou chtít; a aby, až sami někam pojedou, spoléhali krom jízdního řádu jen a jen na zvláštní milost, jež doprovází pocestný lid a ukáže mu více, než vůbec je možno napsat a vypravovat.*“⁷¹

Z úvodní části se taktéž čtenář dozvídá, jak vypravěč Karel Čapek putoval. Každý, kdo před sebou někdy měl nějakou delší cestu, tak ji zajisté měl naplánovanou. V tomto směru se ale Karel Čapek vymyká. Cesta Karla Čapka jako vypravěče je podle jeho slov nahodilá, bez užitečných rad či informací o dané cestě. Karel Čapek byl svým pánem a cestoval podle příležitostí, které se mu naskytly. Cestoval také údajně bez předem údajně daného cíle, který si též vybíral nahodile. „*A tedy putoval jsem nejen beze všech užitečných znalostí, nýbrž i bez plánu; razil jsem si cestu prstem na mapě, často jsa sveden pěkným jménem nebo tím, že v dotyčnou stranu jel vlak až v deset ráno, takže jsem nemusel časně vstávat; avšak jelikož podle Hegela se v běhu světa uskutečňuje Absolutní rozum, vedly mne tyto náhody a rozmary divuplným řízením do všech skoro míst, která se „mají vidět“ v požehnané Itálii.*“⁷²

Máme tomu však jako čtenáři věřit? Nebo je to jen Čapkova stylizace jako autora *Italských listů*. Vezměme si jeho znalosti o místech nebo precizní popis architektury nebo atmosféry, který nalezneme v každé kapitole této publikace, například popis Říma: „*Bůhví, raději bych psal o Rocca di Papa než o Římě. Rocca di Papa je takové malinké skalní hnízdo vysoko v albánských horách; po ulicích teče shora močůvka, ve které se válejí černé kozy a ještě černější děti, strašná spousta dětí; ulice, to jsou prostě schody, a domy, to jsou cosi jako kamenné černé buňky, jež - ku podivu - z dálky, z oken Vatikánu třeba, vypadají jako bílé kostečky cukru. To je Rocca di Papa. Ale Rocca di Papa nikoho veřejně nezajímá, Rocca di Papa není kulturní problém, a tedy vraťme se do Říma. Machar našel v Římě antiku. To je divné. Co mne se týče, našel jsem tu hlavně barok.*“⁷³

⁷¹ ČAPEK, Karel. *Italské listy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 8.

⁷² ČAPEK, Karel. *Italské listy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 7.

⁷³ ČAPEK, Karel. *Italské listy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 21-22.

Než se čtenář dostane ke kapitolám, kde se pojednává o slunné italské zemi a místech, která vypravěč Čapek navštívil, dozvídá se také o tom, že ani sám autor nechtěl cestovat. Karel Čapek v úvodní části deklaruje touto situací:

„Člověk obyčejně dělá něco jiného než co chce. Nechtěl jsem vůbec cestovat, a zatím jsem jezdil jako blázen, všemi myslitelnými vehikly a ponejvíce pěšky, a když už jsem stál u moře afrického, chtěl jsem jet i do Afriky; nechtěl jsem napsat nic, a zatím jsem toho napsal celou tuto knížku.“⁷⁴

Čapek vypravěč se vydává z Československa do Itálie přes rakouskou Vídeň, ze které putuje do italských Benátek. Úvodní kapitola reflektuje toto město, avšak informace o něm se dozvídáme až v průběhu, neboť Karel Čapek nejdříve popisuje první poznatky a dojmy z cesty, než dorazil do země.

Tato kapitola je rozdělená na dvě části. První je autorem rozdělená dále na oddíly a líčí, co se mu na cestě a ve městě líbilo a nelíbilo. Až ve druhé části se věnuje přímo Benátkám a jejich památkám. Autor se zde zmiňuje také o tom, že o městě nechce psát mnoho kvůli proslulosti města.

• **Italské listy - Benátky**

V první části kapitoly Čapek píše o svých dojmech z cesty do Itálie a o tomto městě, co ho zaujalo a co ne. Karel Čapek je dobrý pozorovatel, a tak se v knize vyjadřuje k architektuře San Marca, vzhledu Benátčanek a benátským uličkám: *„Benátské uličky, kde nejsou zrovna kanály nebo paláce. Jsou tak spleť, že doposud nejsou všechny prozkoumány; do některých snad dosud nevšlula lidská noha. Ty lepší jsou široké celý metr a tak dlouhé, že se do nich vejde kočka s ocasem. Je to labyrint, ve kterém bloudí dokonce i minulost a nemůže nikudy ven. Já, který se chlubím, že mám instinkt pro směr, jsem včera chodil dvě hodiny dokolečka.“⁷⁵*

Druhá část první kapitoly je věnována pouze tomuto městu. Autor ji uvádí takto: *„Nechtěl bych mnoho psát o Benátkách; myslím, že je každý zná. Jsou skutečně až rušivě podobné všelikým „souvenirs de Venice“; když jsem poprvé stanul na náměstí sv. Marka, byl jsem úplně zmaten a velmi dlouho jsem se nemohl zbavit tísnivého dojmu, že to není skutečné, že to je takový Lunapark, kde se má pořádat benátská noc.“⁷⁶*

⁷⁴ ČAPEK, Karel. *Italské listy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 7.

⁷⁵ ČAPEK, Karel. *Italské listy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 10.

⁷⁶ ČAPEK, Karel. *Italské listy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 11.

- **Italské listy - Florencie**

Florencie byla dalším zastavením v Čapkově vypravěčském putování. Jeho kapitoly o městě nejsou příliš rozsahově dlouhé a krátké jsou i Čapkovy komentáře k městu. V ukázce autor ironicky upozorňuje na bohatost umění, které ve městě nacházíme. „*A ve Florencii vám nebudu mluvit o umění. Je ho tu až příliš, jde z toho hlava kolem; posléze se člověk omámí i na psí patník v domnění, že je to freska.*“⁷⁷

- **Italské listy - Neapol**

Čapek vypravěč píše, že se do města dostavil asi půl hodiny po italském králi, a tak bylo všude plno lidí a slávy. Autor polemizuje s krásou Neapole, což můžeme dokázat v tomto úryvku z kapitoly: „*Budiž po pravdě řečeno: s krásou Neapole to je tak trochu švindl. Neapol není krásná, pokud se na ni nedíváte z dálky. Z dálky to leží zlatě ve sluníčku, moře je modré, jak si jen můžete představit, tuhle napřed pěkná pinie, tamhle to modré Capri, Vesuv vydechuje kousek bělavé vaty, Sorrento daleko a čistounce svítí, - bože, je to hezké.*“⁷⁸

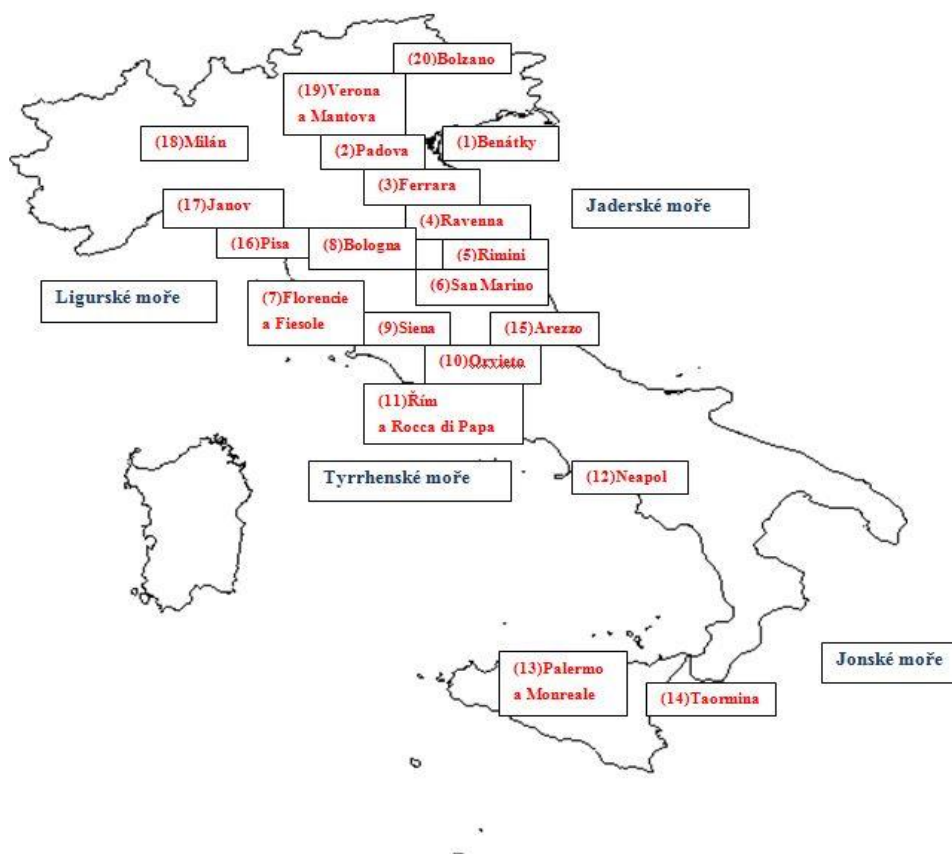
- **Italské listy - Bologna**

Karel Čapek tematizoval v Itálii mnoho měst a jedním z nich byla i Bologna. Zde se autor taktéž vyjadřuje k architektuře: „*Je-li Padova město arkád a podloubí, pak nevím, jak pojmenovat Bolognu. Jenže tady každá ta arkáda je vysoká jako u nás dvoupatrový dům; uprostřed portál vede do sloupové haly, ve které by mohlo stát slušné nádraží, a hala se novým portikem otvírá do dvora. Je to zrovna šílenství sloupů a oblouků; dům vedle domu je takový sloupový palác; celé ulice, málem celé město je ze samých paláců, a kde jsou už ty nechudší čtvrti, má to ještě pořád arkády do ulice i do dvora, loubí, portiky, všecko v těžké renesanci. Je to město okázalé a trochu studené; jako sláva není v umění, nýbrž v učenosti a penězích.*“⁷⁹

⁷⁷ ČAPEK, Karel. *Italské listy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 18.

⁷⁸ ČAPEK, Karel. *Italské listy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 25-26.

⁷⁹ ČAPEK, Karel. *Italské listy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 17.

Obr. 3: Mapa Itálie (Karel Čapek)

Z výše uvedené mapy dokládám tematizovaná města v *Italských listech* Karla Čapka. Kromě Apeninského poloostrova navštívil též i Sicílii.

Čísla u měst nám dokládají literární cestu autora. Vidíme tedy, že první italské město, které je v *Italských listech* tematizováno, jsou již zmíněné *Benátky*. Dále to jsou města *Padova*, *Ferrara*, *Ravenna*, *Rimini*, *San Marino*, *Florencie*, *Bologna*, *Siena*, *Orvieto*, *Řím* a místa s názvem *Rocca di Papa* a *Neapole*. Dále cesta směřuje na ostrov Sicílie, kde Čapek navštívil město *Palermo*, *Monreale* a *Taormina* a poté se vrací zpět na Apeninský poloostrov. Zde cestou zpátky navštěvuje *Arezzo*, *Pisu*, *Janov*, *Milán*, *Veronu*, *Mantovu* a poslední město je *Bolzano*, které ukončuje Čapkovo italské putování.

I Čapkova závěrečná pasáž z *Italských listů* má ironizující charakter jako úvodní část: „*A tím už zavírám italskou pouť. Šel jsem tam, nestaraje se proč a za čím; proto jsem spokojen i s tím málem, co jsem si přinesl. Snad jsem si udělal ostudu mnohým svým tvrzením; často jsem nevěděl, jak to říci, a často jsem mnoho zapomněl. Psal jsem to v noci, nedbaje únavy a blech, a nikdy jsem neopomenul*

podívat se oknem, kde je sever. Neboť u nás, lidi, u nás je také krásně; roviny a kopce, lesy a voda a všechno možné, a třeba tam někdy bude i nesmírná hojnost obrazů a soch a divů divoucích, neboť umění jest veliké, amen."⁸⁰

Italské listy vstoupily například i do kontextu publikace *Česká pout do Itálie* (1926) od Rudolfa Medka, dalšího českého autora, který podnikl cestu do Itálie. Medek Čapka dokonce i cituje v kapitole o Veroně: „*Dav pozor na vnuknutí Karla Čapka, jehož „Italské listy“ jsem přece nemohl s sebou nevézt, nastoupil jsem cestu k San Zeno Maggiore. I vydávám zde svědectví o tom, že měl pravdu Karel Čapek, když vychválil tento chrám, jehož čistý románský sloh opravdu povznáší mysl k Bohu a jeho portálové reliefsy na chrámových dvéřích jsou z nejpodivuhodnějších uměleckých věcí, jež jsem ve světě viděl.*“⁸¹

⁸⁰ ČAPEK, Karel. *Italské listy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 56.

⁸¹ MEDEK, Rudolf. *Česká pout do Itálie*. Praha: Sfinx, 1926, s. 39-40.

9 Zdeněk Kalista – Italský skicář

9.1 Autorský medailonek

Zdeněk Kalista se narodil v roce 1900 ve městě, jehož název mu předurčil cestování na Apeninský poloostrov – Benátky nad Jizerou.

Kromě básnictví se Kalista věnoval i překladatelství. Překládal z francouzštiny (G. Apollinaire) němčiny či italštiny. Zajímal se o historii, kterou vyučoval, a byl znalcem baroka. Jeho dílo se zaměřovalo na dobu Karla Čtvrtého, ale především svoji tvorbu zaměřil na české i evropské baroko.⁸²

Zdeněk Kalista se poprvé chystal do Itálie v roce 1923 a v plánu měl navštívit hned několik měst. Od Florencie, Řím až po Neapol. Tuto cestu konzultoval s Edoardem Frosinim, italským zednářem. Kalista si Itálii oblíbil, a tak se do ní vydal podruhé v roce 1925. Následující rok se autor do Itálie vydal potřetí. Kalista měl v původním plánu i návštěvu severní Afriky, avšak díky zdravotním komplikacím musel zůstat v Palermu na Sicílii.⁸³

O první Kalistově cestě se blíže dozvídáme také v publikaci Mlsové *I já jsem byl v Itálii...*, kde píše, že Kalista nejel sám, ale v doprovodu s Josefem Knapem. Kalista se na tuto cestu vydal jako adept historie s dvěma doporučeními od profesorů, u kterých psal disertační práce.⁸⁴

9.2 Italský skicář – úvod

Dílo Zdeňka Kalisty *Italský skicář* bylo poprvé vydáno v roce 1928 v Praze nakladatelem Václavem Petrem.

Kalistovo dílo je výsledkem jeho několika cest, které do Itálie podnikl. „*Kalista se do Itálie skutečně brzy vrátil – během své druhé zahraniční cesty v roce 1925. Do Říma přijel z Francie. V Římě pobýval jako stipendista Československého historického ústavu. Mimo pobytu v Římě také navštívil Orvieto, Sienu, Bolognu, Benátky. O prázdninách roku 1926 přijel do Itálie potřetí – měl*

⁸² MENCLOVÁ, Věra a Václav VANĚK. *Slovník českých spisovatelů*. Praha: Libri, 2005, s. 316. ISBN 80-7277-179-5.

⁸³ CATALANO, Zdeněk Kalista a svobodní zednáři: (Neznámá epizoda ze života známého historika) [online]. [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: http://www.esamizdat.it/autori/pdf/kalista_zednari_souvislosti_catalano.pdf

⁸⁴ MLISOVÁ, Nella. *I já jsem byl v Itálii...: Obraz Itálie ve vybraných textech českých autorů*. Praha: Akropolis, 2009, s. 23. ISBN 978-80-86903-96-5.

namířeno až na jih. Cestoval řes Florencii, Perugia, Assisi, Řím, Neapol do Palerma. Původně zamýřlel navřtívit i severní Afriku, ale náhlá nemoc mu v tom zabráníla. Vřechny tyto řři cesty jsou reflektovány v Italském skicáři (1928).“⁸⁵

Kniha obsahuje úvod nazvaný *Nejmenovanému řřiteli* z roku 1927. Dále je dílo tvořeno Kalistovými řřeklady legend, jako například *Legenda o sedmi spácích z Efesu*, o kterých se dále dozvídáme v publikaci od Nelly Mlsové:

*„[...] jednalo se o antologii Guida Batelliho *Le più belle legende Christiane*, vydanou v milánském nakladatelství Ulrica Hoepliho (*Legenda o sedmi spácích z Efesu*), a *Kvítiky svatého Frantiřka – I fioretti di San Francesco* (Slavné zrcadlo svatého Frantiřka). Inspirován návštěvou Orvieta řřeložil legendu o tzv. bolsenském zázraku. Čerpal z verze publikované Francescem di Mauro v *Propugnatore I* a nazval ji *Mysterium v piřřtalách zpívané*.“⁸⁶*

Zbýlá část knihy je tvořena Kalistovými eseji psanými v letech 1923-1927. Vřetně úvodní části se kniha skládá z deseti kapitol, z nichž některé jsou dále řřeněny.

Sám autor v úvodu píše, že se nejedná o cestopis: *„Otevírář knihu řřrtanou srážnými tahy letícího postřehu: nic víc to opravdu není než skicář. Vřřšinou zachycoval jsem tyto úryvky uprostřed ruchu italských ulic, v řřelezničním vagoně řři z okna svého pokoje. Leč uvidíš, že touřř neklidnou rukou jsou zapisovány i skicy, jeřř psal jsem doma: řřřipadalo mi vřřdycky, jako bych znovu procházel svými obrazy a znovu zúřřkostlivovala mne jejich rozevírající se bezednost. Není to cestopis. Krajiny bez místa vynořřují se uprostřed řřčhtů. Rozhodl jsem se vrátit k obrazu, jemuřř stromy, vrchy, města i oblaka nejsou pozadím. Daleko víc než půda vábila mne kultura této půdy.“⁸⁷*

Autor ve svých eseřřích zachycuje to, jak na něj navřřtěvovaná místa působí, řředkládá řřenáři historii míst, architekturu i historické osobnosti. Tato publikace je obohacena i o pojednání o baroku.

⁸⁵ MLISOVÁ, Nella. *I já jsem byl v Itálii...: Obraz Itálie ve vybraných textech řřeských autorů*. Praha: Akropolis, 2009, s. 24. ISBN 978-80-86903-96-5.

⁸⁶ MLISOVÁ, Nella. *I já jsem byl v Itálii...: Obraz Itálie ve vybraných textech řřeských autorů*. Praha: Akropolis, 2009, s. 173. ISBN 978-80-86903-96-5.

⁸⁷ KALISTA, Zdeněk. *Italský skicář*. Praha: Nakladatel Václav Petr, 1928, s. 7. ATOM.

9.2.1 Trajektorie - města

V úvodu nazvaném *Nejmenovanému příteli*, který je psán v září roku 1927 v Benátkách, Kalista přibližuje, s jakým záměrem je psáno jeho dílo. Autor v této části varuje před svým stylem psaní, který není podle něho jednoduchý pro budoucí čtenáře, neboť je text plný jeho myšlenek.

Po úvodu následuje kapitola s názvem *Legenda o sedmi spáčích z Efesu*, která vypráví o sedmi křesťanech – Maximián, Malchus, Martinián, Dionysius, Jan, Serapion a Konstantin. Závěr kapitoly je zakončen autorovým komentářem.

Třetí kapitolu tvoří esej s názvem *Ztracená alegorie*, jež pojednává o Florencii. „*Nedovedl jsem se smířit s tím, že opustím toto město: ještě pozdě v noci vyšel jsem potichu z domu, abych bloudil jeho serzivělými a zlámanými uličkami – a lstně ploužil jsem se mezi jeho úskočnými, zelenavě hořícími stíny a lesklými, z nenadání se vtínajícími průseky světla. Jako kočka jsem se kradl, boje se, abych neprobudil nic z tohoto snu a nezaplášil snad zbloudilého hlasu nějaké staré historie či neslyšitelného, ostře se vtínajícího profilu medicijské Florence.*“⁸⁸

Na výše uvedené ukázce si také můžeme doložit jeho bohaté vyjadřování.

V kapitole nazvané *Zlomky itineráře* ze srpna roku 1926 nás autor zavádí do italského města Arezza, které vidí jako začarovaný kruh: „*Neboť toto město zdá se mi začarovaným v kruh, klidný a pravidelný, ale neproniknutelně uzavřený kruh.*“⁸⁹

Tato kapitola je uvedena popisem krajiny: „*Bohatá polyfonie hor, cypřišů, strání, domků, s tvrdými, černými střechami, hradů s romantickou zubatinou na okraji, křovinatých a kořenatých říčních průrev, proplétající se, rozvinující a pronikající vzájemně tvary a hlasy, splývají zvolna v široký tok: údolí Arna se rozestupuje, mračna hor je slyšet jen z dálky, strmý pathos valicích se úbočí pozbývá své bezprostřední bouřlivosti a obzor rozpíná křídla volně do širokého slunce.*“⁹⁰

Od Arezza se přesouváme dále. V této kapitole autor pojednává o městě Cortona nebo o Lagu Trasimenu, které vidí tímto způsobem: „*Planina porážky. Nikde v Itálii nezachytila se tak událost v zrcadle kraje. Snad právě proto, že nikde*

⁸⁸ KALISTA, Zdeněk. *Italský skicář*. Praha: Nakladatel Václav Petr, 1928, s. 27. ATOM.

⁸⁹ KALISTA, Zdeněk. *Italský skicář*. Praha: Nakladatel Václav Petr, 1928, s. 29. ATOM.

⁹⁰ KALISTA, Zdeněk. *Italský skicář*. Praha: Nakladatel Václav Petr, 1928, s. 29. ATOM.

v Itálii není tak strašlivě zrcadlivé, nehybné, veliké plochy jako je Lago Trasimeno.⁹¹

Od jezera se autor dostává do Perugia. K tomuto italskému městu se autor staví kriticky: „Vyšel jsem do města ráno a rozhlížel jsem se. První ráz: směsice. Tříšť. Vše možné: římská architektura, románská, trecento, renaissance, barok, devatenácté století – vše zpřeházeno, v nepořádku, jakoby nataháno a uloupeno z nejrůznějších koutů světa.“⁹²

Jak je z ukázky patrné, Kalista se věnuje městské architektuře a i historii, která mu je blízká. Posledním tematizovaným místem v této kapitole je Assisi.

Pátá kapitola se jmenuje *Vězení sienské*. Tato část kapitoly je uvedená popisem zvuku bubnů, které ohlašují středověké hry Palia. Část kapitoly je tvořena vyprávěním o svatém Františku z Assisi.

Šestou kapitolu autor pojmenoval jako *Básnickou novou cestu do pekel*. Je to kapitola, ve které je nejvíce pojednáno o Kalistově cestě. Autor zde necestuje sám – společnost mu dělá přítel Stefan. Kalista v této kapitole popisuje, jak chtěl jet do Viterba, ale k jejich smůle jim ujely dva vlaky, a tak se dostali až do Orvieta.

„Byla měsíčná noc, když jsme jeli k Orvietu: úplněk, kovově rozeznělé ticho, plné zvláštního, metafysického úděsu, do jehož hloubky třeskalý v jakémsi beznadějně střemhlavém letu kolejnice pod vlakem. Kraj se stal zrcadlem měsíce: bledozelené kamení svítilo bělí pustých měsíčních kráterů, olivy sem tam rozhozené po stráních sesinaly a stály tu v přízračné hrůze umělců.“⁹³

Epické vyprávění o zmeškání vlaků je narušeno básnickým popisem krajiny.

Sedmá a osmá kapitola nesou názvy *Mysterium v píšťalách zpívané* a *Slavné zrcadlo svatého Františka*. „Stylizované reflexe jsou proloženy Kalistovými překlady tří italských legend, jejichž podklady získal při své druhé italské návštěvě v Římě v roce 1925.“⁹⁴ Kalista zde v názvu neuvádí celé jeho jméno, ale je zřejmé, že se jedná o Františka z Assisi.

V deváté kapitole se dostáváme do Říma. Tomuto městu patří největší část z knihy. Autor zde mluví ale i o ostatních evropských městech: „Rozhodně není to město, které byste obhlédli jediným pohledem. Prahu soustředíte konečně

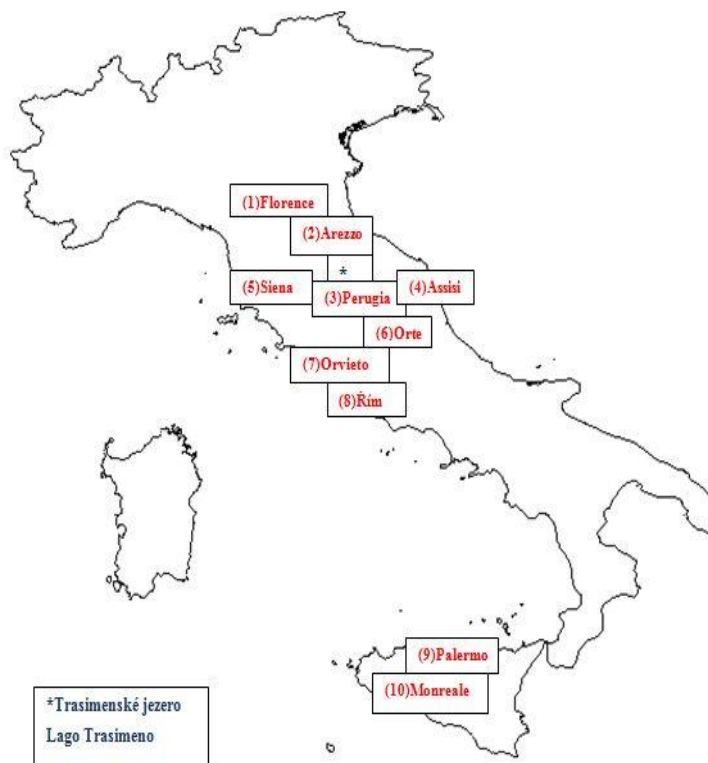
⁹¹ KALISTA, Zdeněk. *Italský skicář*. Praha: Nakladatel Václav Petr, 1928, s. 31. ATOM.

⁹² KALISTA, Zdeněk. *Italský skicář*. Praha: Nakladatel Václav Petr, 1928, s. 34. ATOM.

⁹³ KALISTA, Zdeněk. *Italský skicář*. Praha: Nakladatel Václav Petr, 1928, s. 54-55. ATOM.

⁹⁴ MLISOVÁ, Nella. *I já jsem byl v Itálii...: Obraz Itálie ve vybraných textech českých autorů*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2009, s. 173. ISBN 978-80-86903-96-5.

v hradčanské panorama: je to i zrcadlivý ohlas věží s druhého břehu. Florenc seskupí se vám kolem Bruneleschiovoy kopule a vysokých věží Signorie a Bargela. Snad i Paříž vyvoláte v lehkém odrazu Eifelky – anebo v akátovém genru Quai Malaquais, Quai Conti, rue Lépici nebo Boulevardu de Montparnasse. Ale Řím? Kudy vést útok do těchto zakřivených ulic s nekonečně navršenými překážkami? ⁹⁵

Obr. 4: Mapa Itálie (Zdeněk Kalista)

Tato mapa uvádí města, která Kalista tematizoval.

9.2.2 Zdeněk Kalista – jazyk

Jazyk Zdeňka Kalisty je poměrně složitý. Jeho vyjadřování je spisovné. Ve skladbě převažují spíše dlouhá souvětí oddělná dvojtečkami nebo pomlčkami.

Stejně jako Milota Zdirad Polák, tak i ve své knize Kalista uvádí i latinské nápisy, které při svých cestách viděl:

„*Mater sancta Dei*
Sis causa Senis requiei
Sis Ducio Vita
Te quia depinxit ita“⁹⁶

⁹⁵ KALISTA, Zdeněk. *Italský skicář*. Praha: Nakladatel Václav Petr, 1928, s. 75-76. ATOM.

⁹⁶ KALISTA, Zdeněk. *Italský skicář*. Praha: Nakladatel Václav Petr, 1928, s. 51. ATOM.

10 Vlastimil Maršíček – Před volantem – Itálie!

10.1 Autorský medailonek

Vlastimil Maršíček se narodil v roce 1923. Byl to český básník, prozaik, překladatel, publicista, ale i autor knížek pro děti a mládež. Pracoval v deníku Práce, dále publikoval například v Mladé frontě, Rudém právu, Zemědělských novinách, Lidových novinách, Literárních novinách a dokonce i ve Světě motorů. Jako překladatel se věnoval bulharštině a španělštině. Mezi jeho dílo řadíme i veršované sbírky pro ty nejmenší, a to *Na vsi*, *U potoka* a *Radovánky*. Vlastimil Maršíček zemřel v roce 2000 v Praze.⁹⁷

V této práci se zaměřím na Maršíčkovo dílo, které nese název *Před volantem – Itálie!*.

10.2 Před volantem – Itálie! - úvod

„V Maršíčkově knize je [...] reflektována rodinná cesta do Itálie. Uskutečnil ji spolu se svou ženou a dvěma dětmi na pozvání italských přátel v roce 1964. Jeli autem značky Škoda, které provozoval a řídil sám autor. Ten je také vypravěčem a z jeho perspektivy je cestování po Itálii nahlíženo.“⁹⁸

Rok 1964, kdy se tato cesta uskutečnila, je všudypřítomný v textu autora. Dozvídáme se o okolnostech, které předcházely před cestou, a jaké úsilí rodinu stálo získat výjezdní povolení, bez kterého by se Maršíček do Itálie nepodíval. Kniha je tvořena osmatřiceti krátkými kapitolami, které autor sepsal až poté, co se z cesty vrátil.

10.2.1 Trajektorie - města

V první kapitole nás autor seznamuje s tím, co je vše potřebné na cestu. Mluví o vízu či penězích. Ve druhé kapitole autor vypravuje o tom, jak celá rodina byla přichystaná na cestu, v autě byly věci narovnané na centimetr, ale na hranicích museli projít důslednou kontrolou. Autor se ve své knize nevyhne ani srovnání některých záležitostí. Tou je například obyčejná benzínová stanice v Praze či v Itálii.

⁹⁷ HRUŠKA, Petr. Slovník české literatury po roce 1945. [online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=605>

⁹⁸ MLISOVÁ, Nella. *I já jsem byl v Itálii--: obraz Itálie ve vybraných textech českých autorů*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2009, s. 258. ISBN 9788086903965.

Prvním městem v Itálii se pro rodinu stalo město Tarvisio. Z něj pokračovali přes Udine až do Benátek. Ty jsou světoznámé svými holuby, které ve své kapitole autor nemohl vynechat.

„Holubi jsou všude. Pletou se pod nohama, uskakují na poslední vteřinu. Vlezli by i za košili. Posedávají po římsách, přelétávají. Perou se, rvou si zrno od zobáků. Co chvíli překrývají dlažební desky nepokojnými plachtami houfu. Všecko je podřízeno jim. Jen jim, zdá se. Dlažba, paláce, věže, okenní rámy, lavice z kamene, balustrády. I vzduch. Jen by měly být na domech tabulky POZOR NA HOLUBY!“⁹⁹

Dále autor podotýká také to, jaké zde měl problémy se zaparkováním. Popisuje také houfy turistů a mnoho stánků a obchodů.

Z Benátek autor pokračuje dále na jih, a to přes Padovu, Ferraru, Ravennu až do Říma. Tady si autor dobře všímal návštěvnosti města, které srovnal s Prahou – především s Karlovým mostem či Václavským náměstím.

Jako čtenáři máme mnohdy pocit zrychlených obrazů, které jsou dány autorovými úsečnými větami, mnohdy zvolacími, což je dokázáno i na následném úryvku:

*„Vlevo proslulý chrám Trinita dei Monti,
nahore jeho dvě proslulé věže,
vpravo proslulé schodiště,
dole proslulé Španělské náměstí...
Turistika na běžícím pásu.
Hlavu vlevo v bok!
Hlavu vpravo v bok!
Hlavu nahoru!
Hlavu dolů!
Hlavu čelem vzad!“¹⁰⁰*

⁹⁹ MARŠÍČEK, Vlastimil. *Před volantem - Itálie!*. Praha: Československý spisovatel, 1967, s. 43.

¹⁰⁰ MARŠÍČEK, Vlastimil. *Před volantem - Itálie!*. Praha: Československý spisovatel, 1967, s. 96.

V Římě autor neopomenul ani návštěvu Vatikánu.

„Vatikán = velký obchod.

Byznys.

Ohromný, výborně organizovaný, šikovný. “¹⁰¹

Z Vatikánu jejich rodinná cesta vede zpět k severu, kde navštívili Florencii. Ta je podle Maršička stejně tak hojně navštěvována jako Řím. Autor toto město charakterizuje následujícím textem:

„Kolem pobíhají zahraniční turisté a pletou se nám pod nohy.

Fotografují, fotografují.

Davidu z profilu,

Davidu zepředu,

Davidu zezadu.

Davidu celého,

Davidu po kusech,

Davidu po kouscích,

Davidovu hlavu,

Davidovy ruce,

Davidovy nohy,

Davidův nos. “¹⁰²

Úvod knihy začíná autor kapitolou o vstupní celní prohlídce, a podobný je i závěr publikace, kdy se Maršiček loučí s Itálií - taktéž celní prohlídkou.

„Celnice se konečně hnula:

- *Kontrola dokladů, celní prohlídka!*

Tentokrát stručně:

- *Otevřete zavazadlový prostor! Co si přivazíte cenného, například šustáky...?*
- *Račte se podívat!*

A myslím si: Do Itálie jsem jen asi kvůli šustákům...!

- *Račte se podívat! Prosím...! “¹⁰³*

¹⁰¹ MARŠÍČEK, Vlastimil. *Před volantem - Itálie!*. Praha: Československý spisovatel, 1967, s. 100.

¹⁰² MARŠÍČEK, Vlastimil. *Před volantem - Itálie!*. Praha: Československý spisovatel, 1967, s. 132.

¹⁰³ MARŠÍČEK, Vlastimil. *Před volantem - Itálie!*. Praha: Československý spisovatel, 1967, s. 143.

Tímto způsobem Vlastimil Maršíček završil svoji knihu *Před volantem – Itálie!*.

Obr. 5: Mapa Itálie (Vlastimil Maršíček)

Na výše uvedené mapě vidíme města, která Maršíček v publikaci tematizuje.

10.2.2 Před volantem – Itálie! – forma

Forma příběhu je koncipována a přizpůsobena cestě automobilem. Z celého příběhu můžeme mít pocit, jako kdyby bylo vše zrychlené. Dílo *Před volantem – Itálie!* můžeme charakterizovat jako zrychlený sled jednotlivých záběrů, které autor prožil za volantem.

Grafická stránka kapitol je také osobitá a velmi výrazná. Členění textu je ovlivněno celkovým sledem událostí. Významnou roli v díle hraje i interpunkce, která je zjevná ve větší míře téměř v každé kapitole. Syntax je také přizpůsobená formě. Převládají spíše věty jednoduché.

Pro představu osobité formy jsem vybrala část kapitoly *Přelez, přeskoč, nepodlez!*, přičemž ponechám stejnou grafickou úpravu, jaká je v originále:

„Zastavujeme v hraničním horském městečku.

V servisu ESSA.

První styk s benzínovou stanicí:

- *rampa z hladkého betonu,*
- *dvě dvojčata pump se sčítači ceny,*
- *obyčejný benzín s více oktany nežli náš special,*
- *elektrický měřič tlaku v pneumatikách,*
- *pavilónek s dvěma bíle vykachlikovanými boxy s hydraulickými zvedáky,*
- *prodejna motopotřeb,*
- *služba autoelektrikáře,*
- *umývárna pro řidiče, s teplou vodou,*
- *košíky s květinami, firemní emblémy, praporky,*
- *lavičky na odpočinek.*

Motoristický ráj v kostce!

Ještě se divíme. ¹⁰⁴

Ani tento autor se nevyhnul latinským citacím. Ve svém díle použil výrok Ovidia: *„Ite meae, quondam felix pecus, ite capellae...”* ¹⁰⁵

¹⁰⁴ MARŠÍČEK, Vlastimil. *Před volantem - Itálie!*. Praha: Československý spisovatel, 1967, s. 21.

¹⁰⁵ MARŠÍČEK, Vlastimil. *Před volantem - Itálie!*. Praha: Československý spisovatel, 1967, s. 88.

11 Ladislav Vidman – Můj italský rok

11.1 Autorský medailonek

Ladislav Vidman se narodil 20. února 1924. Byl jazykově vzdělaný. Kromě latiny a řečtiny ovládal také francouzštinu, ruštinu a angličtinu. Jeho matka byla klavíristka, a tak z něj chtěla mít výborného hudebníka. Vidman se však vydal jiným směrem. Šel studovat filologii. Ve školním roce 1946-1947 studoval v Itálii, a to se stalo námětem knihy *Můj italský rok*. Akademická rada České akademie udělila Ladislavu Vidmanovi 19. června 1994 zlatou plaketu Josefa Dobrovského za zásluhy ve společenských vědách. Tuto cenu si však Vidman nepřevzal, jelikož v roce 1989 zemřel.¹⁰⁶

11.2 Můj italský rok – úvod

O díle Ladislava Vidmana se dozvídáme v doslovu ke knize psané Anežkou Vidmanovou:

„Vzpomínková knížka Můj italský rok je poslední prací Ladislava Vidmana. Nebyla psána pro veřejnost, ale jako dárek dcerám Ludmile a Anežce k vánocům v r. 1989, během nichž zemřel. Studium klasické filologie v Milované Itálii ve školním roce 1946/47 bylo nejšťastnějším obdobím Vidmanova života a rád vždy o něm vypravoval. Zvláště intenzivně se k němu vracel během roku 1989, kdy mu očividně ubývalo sil.“¹⁰⁷

Kniha *Můj italský rok* je členěna do devíti kapitol, které jsou Vidmanovým vyprávěním o studiích v Itálii. Vypráví o tom, co předcházelo samotné cestě a o vysokoškolském životě v Itálii. Autor strávil dva semestry v Miláně na Univerzitě Sacro Cuore, a v publikaci vzpomíná například i na to, kolik ho stála kolej nebo kdy začínaly přednášky. Vypravuje nám také o tom, s jakými překážkami se během studia setkal.

¹⁰⁶ VIDMANOVÁ, Anežka. Slovo na závěr. VIDMAN, Ladislav. *Můj italský rok*. Praha: KLP, 2000, s. 87-99.

¹⁰⁷ VIDMANOVÁ, Anežka. Slovo na závěr. VIDMAN, Ladislav. *Můj italský rok*. Praha: KLP, 2000, s. 87.

11.2.1 Trajektorie - města

Ladislav Vidman podnikl svoji cestu do Itálie v akademickém roce 1946-1947, tedy v době, kdy bylo po válce a Itálie se z ní vzpamatovala. Ladislav Vidman ve své knize píše, že k Itálii měl vždycky sentimentální vztah, jelikož tam žila jeho rodina.

V první kapitole Vidman píše o tom, jak se dostal k italštině: *„Když jsme byli malí a rodiče si chtěli něco říct bez nás, mluvili na sebe italsky, ale ne dlouho, protože jsme byli přirozeně zvědaví, a tak se nás tatínek také snažil něco naučit, ovšem bez velkého úspěchu, protože nebyl pedagog, a brzy svým nesoustavných pokusů zanechal. Ale semínko už bylo zaseto a mne ta italština a Itálie nikdy nepřestala lákat.“*¹⁰⁸

Na studijní pobyt se velice těšil. Ten začínal v listopadu. Ladislav Vidman nepodnikl cestu sám, doprovázeli ho i spolužáci, které v knize uvádí – byli to Alena Hakenová, Miroslava Tučková, Josef Čtvrtlík, Adam Pranda, Richard Schnek, Jaroslav Havelka, Jarmila Tučková a Bohuslav Votruba.

Protože se jednalo o studijní pobyt, je zřejmé, že Vidman strávil nejvíce času v univerzitním městě Miláně. Dalším městem, ve kterém autor pobýval delší dobu, bylo Alassio z důvodu uhelných prázdnin na univerzitě. Zahraniční pobyt v Itálii Vidmanovi a jeho spolužákům umožnil i cestovat a podnikat výlety mimo univerzitní město.

Vidman vyjel do Itálie 15. listopadu roku 1946 a vrátil se zpět do Prahy 6. července roku 1947. Doba pobytu byla tedy přibližně osm měsíců.

Největší část knihy tedy tvoří text o studiu a Miláně. Autor nezapomněl popsat ani situaci, která předcházela jeho pobytu. *„Rozhodně to nebylo všechno, například slavná Ambrosiana nefungovala. Milán se teprve postupně vzpamatoval z válečných škod, protože zhruba jedna třetina domů byla pobořena, ale opravovalo se velmi rychle. Stavební předpisy nebyly tak přísné, a tak nebylo třeba bourat celý dům, stačilo na zachovanou spodní část přilepit vyšší patra.“*¹⁰⁹

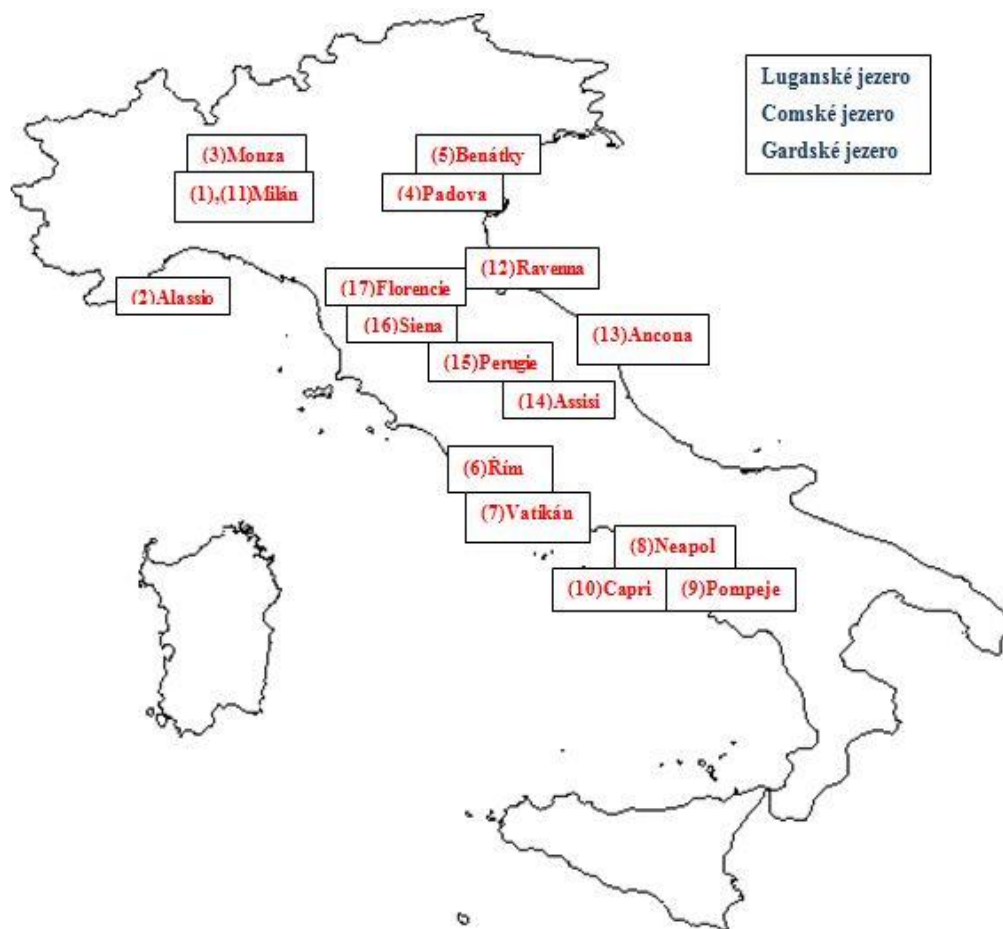
Vidman v kapitole podotýká fakt, že v Miláně poznal mnoho pozoruhodného.

Na následující mapě můžete zaznamenat literární dráhu měst v publikaci, která Ladislav Vidman tematizoval. Autor se v publikaci nevěnuje přílišnému popisu míst, kde byl. Publikace je zaměřená spíše na život na univerzitě, což bude patrné

¹⁰⁸ VIDMAN, Ladislav. *Můj italský rok*. Praha: KLP, 2000, s. 9.

¹⁰⁹ VIDMAN, Ladislav. *Můj italský rok*. Praha: KLP, 2000, s. 46.

i u ďalšieho autora, Marka Šuly. Můžeme říci, že tyto dva spisovatele pojí skutečnost, že oba v Itálii studovali.

Obr. 6: Mapa Itálie (Ladislav Vidman)

12 Grand Tour aneb Italská cesta v jednadvacátém století

12.1 Marek Šula - Římské ozvěny

S autorskou prvotinou Marka Šuly se posouváme v čase do jednadvacátého století, přesněji do roku 2012, kdy vyšla jeho publikace s názvem *Římské ozvěny aneb Věčné město jak jej (možná) neznáte*.

Časový rozdíl mezi Milotou Zdiradem Polákem, který reprezentuje devatenácté století, a autorem Markem Šulou, představitelem jednadvacátého století, je téměř dvě stě let.

12.1.1 Autorský medailonek

Marek Šula se narodil v roce 1985 v Chrudimi, kde také složil zkoušku z dospělosti, a vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy, kterou absolvoval v roce 2011. V rámci studijního pobytu na univerzitě La Sapienza strávil deset měsíců ve Věčném městě, v Římě. Během studia působil jako sportovní redaktor deníku Právo. Tato publikace je jeho literární prvotinou.¹¹⁰

12.1.2 Římské ozvěny - úvod

Marek Šula ve své knize popisuje svůj desetiměsíční pobyt v Itálii, přesněji v Římě. Tato kniha by možná ani nevznikla nebýt vysokoškolského studia a možnosti vycestovat v rámci Erasmu. Autor knihu napsal až poté, co se z pobytu vrátil. Název *Římské ozvěny* koresponduje s obsahem knížky pouze částečně, neboť nás autor seznamuje nejenom s městem, ve kterém studoval, ale i se studentským životem.

Knihy je psána úplně v jiném duchu než všechny ostatní publikace, což je zřejmě dáno i dobou. Autor zde pojednává nejenom o studentském životě, ale i o životě ostatních obyvatel Věčného města. Jak píše sám autor: „*Cílem knihy v žádném případě není suplovat roli turistického průvodce ani historické nebo kulturní studie, ale spíše ukázat každodenní život v Římě, se všemi jeho radostmi i starostmi, přiblížit skutečnosti známé i méně známé tak, jak jsem je po necelý rok vnímal jako jeden z římských obyvatel. Za tímto účelem bych na úvod rád zasadil italskou metropoli pomocí základních informací do určitého rámce.*“¹¹¹

¹¹⁰ Přebal knihy. ŠULA, Marek. *Římské ozvěny aneb Věčné město jak jej (možná) neznáte*. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-906-4.

¹¹¹ ŠULA, Marek. *Římské ozvěny aneb Věčné město jak jej (možná) neznáte*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2012, s. 25. ISBN 978-80-7268-906-4.

Většinu textu tvoří kapitoly o Římě.

Když se řekne Řím, tak se každému vybaví rozmanitá architektura, krásné památky, okouzující atmosféra města a mnoho turistů, kteří chtějí navštívit toto město. Šula zprostředkovává čtenáři jiný pohled - pohled studenta, který se musel vypořádat s nástrahami, které čekají asi na každého, kdo se rozhodně studovat v cizině.

Marek Šula nás seznámí s Erasmem, se studentským životem. Seznámí nás také s římskou kulturou, atmosférou a také běžným životem.

Šulova publikace *Římské ozvěny* se celkově skládá z úvodu a dalších deseti kapitol. Každá z kapitol ve své úvodní části obsahuje krátkou část, která je psána tučným písmem. Jedná se o části, kde Šula uvádí jednotlivé kapitoly například hlavními myšlenkami kapitoly nebo teoretickým pojednáním – o Erasmu nebo dopravě v Římě. Tyto zvýrazněné části jsou úvodem dané kapitoly.

12.1.3 Trajektorie - města

V úvodu nás autor seznamuje s tím, co nás na následujících stránkách čeká a jaký je obsah publikace.

„Zároveň však dodávám, že bych chtěl přiblížit Řím z jiného úhlu než bývá obvyklé. Rozborem jeho historie a architektury se již zabývaly desítky obsáhlých děl, v tomto smyslu by bylo zbytečné se pokoušet o něco jiného.“¹¹²

„Současně se čtenář bude moci blíže seznámit se studijním programem Erasmus, díky kterému jsem měl možnost strávit v Římě téměř celý rok. Dozví se jednak, co obnáší život studenta vyslaného do zahraničí a jaký je jeho přínos obecně, současně mu budou přiblížena specifika, která takový život provází právě v italské metropoli.“¹¹³

V úvodu se také dozvídáme to, že Šulova původní destinace byl Milán. Šula upozorňuje na to, že tam by měl zařízené ubytování na kolejích, zatímco v Římě se musel postarat o vše sám.

Jak autor píše: *„Osud tomu tak chtěl, že toto dobrodružství jsem podstoupil i já.“¹¹⁴*

¹¹² ŠULA, Marek. *Římské ozvěny aneb Věčné město jak jej (možná) neznáte*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2012, s. 8. ISBN 978-80-7268-906-4.

¹¹³ ŠULA, Marek. *Římské ozvěny aneb Věčné město jak jej (možná) neznáte*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2012, s. 8. ISBN 978-80-7268-906-4.

¹¹⁴ ŠULA, Marek. *Římské ozvěny aneb Věčné město jak jej (možná) neznáte*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2012, s. 11. ISBN 978-80-7268-906-4.

Šula popisuje zmíněné hledání ubytování. Na dalších několika stránkách se dozvídáme o tom, jaké byly autorovy první italské dny.

Než se student dostává k samotnému vyprávění o Římě, dozvídáme se ještě, jaká města mohl v rámci studijního pobytu navštívit. Autor podnikl několik jednodenních i vícedenních výletů. *„Ty jednodenní byly pořádány hlavně do míst v okolí Říma, případně do sousedních regionů (namátkou např. Perugia, Assisi, Orvieto, Siena, Tivoli, Castel Gandolfo, Caserta). K tomu byly zhruba jednou za měsíc organizovány výlety vícedenní, které jsem absolvoval celkem čtyřikrát. Koncem listopadu jsme navštívili předvánoční Bolognu a Ravennu.“*¹¹⁵

Z těch dalších měst autor navštívil San Marino, Florencii, Pisu, město Lucca, region Ligurie, kde strávil noc v Janově, dále také Sicílii: *„Cestovali jsme trajektem z Neapole do Katánie, která byla naším útočištěm po celou dobu pobytu. Během něj jsme procestovali většinu ostrova a navštívili města Syrakusy, Taormina, Agrigento a Palermo nebo masív Etny. Právě velká města jako Palermo nebo Katánia na mě působila špinavým, nevlídným dojmem, mnohem více mě zaujal sicilský venkov a krajina a neuvěřitelně (a chtělo by se dodat i zbytečně) zakroucenými dálnicemi a pompézními viadukty.“*¹¹⁶

Florence Šulu upoutala, zatímco Pisa pro něj byla téměř zklamáním: *„Musím říct, že Florencie je skutečně úchvatná a pokud nepočítám Řím, udělala na mě největší dojem ze všech italských měst. Centrum města má jednotný ráz, ačkoliv je rozlehlé, tak se dá všude dojít pěšky a punc všemu dodávají okolní hory. Naopak Pisa pro mě byla lehkých zklamáním, kromě tří staveb včetně šikmé věže zde není k vidění nic dalšího, jen kousek odtud už je Pisa naprosto běžným italským městem.“*¹¹⁷

¹¹⁵ ŠULA, Marek. *Římské ozvěny aneb Věčné město jak jej (možná) neznáte*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2012, s. 20. ISBN 978-80-7268-906-4.

¹¹⁶ ŠULA, Marek. *Římské ozvěny aneb Věčné město jak jej (možná) neznáte*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2012, s. 22. ISBN 978-80-7268-906-4.

¹¹⁷ ŠULA, Marek. *Římské ozvěny aneb Věčné město jak jej (možná) neznáte*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2012, s. 21. ISBN 978-80-7268-906-4.

- **Římské ozvěny – Řím**

Po výčtu míst, která Marek Šula navštívil, se dostáváme k představování města Řím. V této kapitole je jeden odstavec věnován historii města a poté se dozvídáme ještě několik informací o podnebí, dopravě, filmovém průmyslu nebo i o autorových narozeninách, které oslavil dokonce na Španělských schodech.

„Při prohlídce města si můžeme všimnout, jak se od starověkých časů postupně přesunulo skutečné centrum města od kolosea a Fora Romana do okolí Fontany di Trevi, Španělských schodů a okolí ulice Via del Corso, kde dnes najdeme nejvíce restaurací a obchodů. Via Condotti, vedoucí z Via del Corso na Španělské schody, je plná obchodů s těmi nejluxusnějšími značkami a náleží mezi nejdražší nákupní ulice na světě. Čím dál od ulice centra, tím více přibývají na zemi odpadky a ulice získávají ráz šedi a zašlosti – i to je realita dnešního Říma a ostatně všech velkých italských měst.“¹¹⁸

Na výše uvedené citaci ukazují, jak se autor dostává od popisu dalo by se říci „vznešeného“ města k jeho nedostatkům, které jsou však jeho součástí.

Poslední kapitolu autor věnuje místům, která bychom podle Šuly neměli vynechat při návštěvě Říma – jsou to například *Španělské schody*, *Fontana di Trevi*, *Palatino* nebo *Villa Borghese*.

Z níže uvedené mapy můžeme vyčíst místa, která student Šula tematizoval.

¹¹⁸ ŠULA, Marek. *Římské ozvěny aneb* Věčné město jak jej (možná) neznáte. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2012, s. 27. ISBN 978-80-7268-906-4.

Obr. 7: Mapa Itálie (Marek Šula)

12.2 Marek Šula (Římské ozvěny) vs. Milota Zdirad Polák (Cesta do Itálie)

Je to zvláštní porovnávat tyto dva autory, které dělí asi dvě stě let, ale přece jenom tito „spisovatelé“ mají společné rysy. Oba jsou velmi dobrými pozorovateli italského života. Oba pojednávají o dějinách, kultuře, zájmech obyvatelstva nebo i podnebí. Jejich styl psaní je více než odlišný, avšak to nezabrání některým společným rysům.

13 Společná tematizovaná místa

V této kapitole musím upozornit na to, že budu vycházet pouze z informací, které poskytla literární díla všech sedmi autorů. Budou to tedy závěry týkající se literární, avšak ne faktické cesty spisovatelů. Budu tedy pracovat jenom s tím, co daní autoři reflektují a poskytují čtenářům v publikacích.

Jediná města, která tematizovali všichni uvedení autoři, jsou *Řím* a *Florencie*.

Pouze pět spisovatelů tematizovalo město *Siena* – Milota Zdirad Polák, Zdeněk Kalista, Karel Čapek, Ladislav Vidman a Marek Šula. Města *Bologna*, *Benátky* nebo *Neapol* byly tematizovány čtyřmi autory. Například město *Milán* tematizoval pouze Karel Čapek a Jan Havlasa.

13.1 Řím

Řím, hlavní město Itálie. V některých dílech je označován jako Věčné město – například u Marka Šuly, který má tento název i ve jméně publikace. Ten také tomuto městu věnuje značnou část knihy. Šula vidí Řím jako centrum turistického ruchu, avšak okouzlení z památek mu kazí odpadky a „*ráz šedi*“¹¹⁹. Pro něj se stal Řím druhým domovem.

Milota Zdirad Polák věnuje Římu také pozornost, přičemž kapitola o něm je rozdělena na Starý a Nový Řím. Část pojednávající o Starém Římě je uvedena veršem, zatímco v kapitole o Novém Římu Polák zachycuje krásu architektury.

Zdeněk Kalista zachytil Řím jako město, které bychom „*neobhlédli jediným pohledem*“¹²⁰.

Na Karlu Čapkovi zanechal Řím spíše negativní stopu: „*Ten pseudohistorický výklad dělám proto, abych se nemusil stydět, řeknu-li, že se mně Řím celkem nelíbí. Ani Forum Romanum, ani strašná cihlová rozvalenina Palatinu, aniž co jiného vyvolalo ve mně posvátné city...*“¹²¹ Kromě toho si Čapek všiml i početnosti koček na Trajanově foru, kde jich spočítal kolem šedesáti.

Jan Havlasa v díle srovnává Řím s Prahou, kde mu chybí hory v panoramatu.

¹¹⁹ ŠULA, Marek. *Římské ozvěny aneb Věčné město jak jej (možná) neznáte*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2012, s. 27. ISBN 978-80-7268-906-4.

¹²⁰ KALISTA, Zdeněk. *Italský skicář*. Praha: Nakladatel Václav Petr, 1928, s. 75-76. ATOM.

¹²¹ ČAPEK, Karel. *Italské listy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 22.

Také Vlastimil Maršíček neopomenul pojednat o rozdílech mezi hlavními městy. Maršíček návštěvnost Říma připodobňuje například k počtu turistů Karlova mostu.

Ladislav Vidman v kapitole o Římu vzpomíná na množství turistů, které potkal u katedrály svatého Petra.

13.2 Florencie

Milota Zdirad Polák komentuje Florencii tímto způsobem: „*Město, veliké a lidné, v celině své přehlídnuté takové slávy, která se o jeho kráse vynesla, zajisté nezasluhuje; v dílech svých však neobyčejně se vyznamenává; nebo palácové jeho znamenití obzvláštní pozornosti zasluhují a slovu palác patrné vysvětlení dávají.*“¹²²

Zdeňku Kalistovi se Florencie zalíbila natolik, že ji nechtěl ani opustit. Karla Čapka zaujala Florencie svým uměním, avšak podle něj je ho ve městě příliš mnoho. „*A ve Florencii vám nebudu mluvit o umění. Je ho tu až příliš, jde z toho hlava kolem; posléze se člověk omámí i na psí patník v domnění, že je to freska.*“¹²³

Jan Havlasa byl také ohromen krásou města a upozorňuje na to, že by mohl o tomto místě napsat mnohem více zážitků.

Vlastimil Maršíček zobrazil Florencii velice osobitě, když pojednával o tom, jak na něj působili turisté, kteří si fotili sochu Davida.

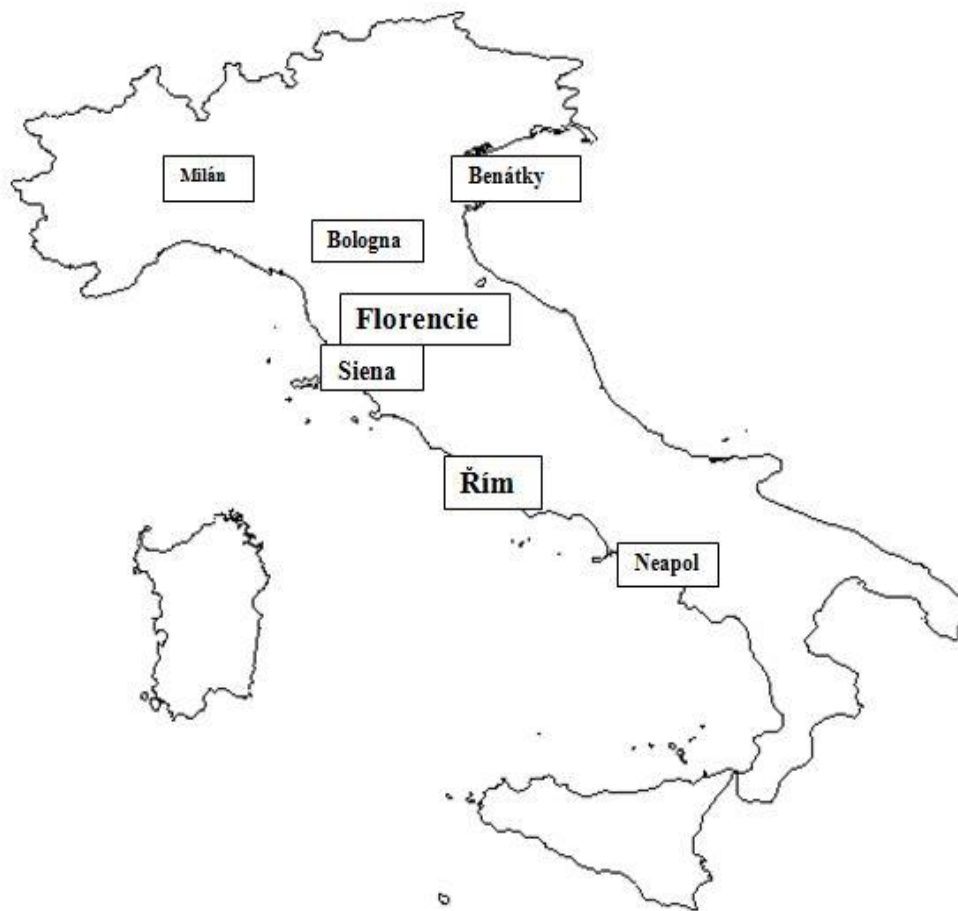
Pro Ladislava Vidmana bylo město vyvrcholením jeho cesty. Vzpomíná na to, jak byli s přáteli ubytováni přímo v centru, a tak to k památkám měli kousek.

Na Marku Šulovi zanechala Florencie po Římě největší dojem ze všech italských měst, která tematizoval.

Na níže uvedeném obrázku je četnost tematizace míst vyznačená. Využila jsem k ní různou velikost písma, přičemž největší jsou města s nejvyšší četností tematizace.

¹²² POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 108-109.

¹²³ ČAPEK, Karel. *Italské listy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 18.

Obr. 8: Mapa Itálie (shrnutí)

14 Doprava

Je zřejmé, že doba, ve které se cesty spisovatelů uskutečnily, ovlivnila i způsob dopravy. Znamená to, že doprava jistě ovlivnila i to, která města a oblasti mohly být navštíveny. Možnosti dopravy ovlivnily to, kolik toho daný spisovatel mohl navštívit. Je zřejmé, že Milota Zdirad Polák neměl takové příležitosti na počátku devatenáctého století jako Marek Šula ve století jednadvacátém. Polák cestoval na koni, zatímco Marek Šula si mohl vybrat mezi letadlem, autobusem, metrem a dalšími dopravními prostředky. Na uvedeném příkladu dvou spisovatelů vidíme, jak se doprava během dvou století vyvinula. Jistým způsobem byla doprava pro některé spisovatele svazující, neboť byli odkázáni na jízdní řád a v případě nezdaru museli hledat náhradní alternativy.

Zdeněk Kalista cestoval po Itálii vlakem a v jedné kapitole autor popisuje příhodu, jak jim vlak do vytouženého města ujel. „*Rozhodli jsme se navštívit Viterbo. [...] Máme však zatím dost času: vlak odjíždí ve čtvrt na pět z Trastevere. Vrátili jsme se pro několik minut odpočinku domů. Ale nikdo netušil, jak hluboké může být římské horko z posledního července. [...] Probudil jsem se a byly čtyři hodiny pryč.*“¹²⁴

Způsob dopravy zprostředkoval spisovatelům i vidění oblastí a měst. Je patrné, že jinak viděl Itálii Milota Zdirad Polák ze sedla koně a jinak byla cesta vnímána z kupé vlaku nebo za volantem automobilu.

Mnozí autoři převážně využívali v Itálii železniční či lodní dopravu, avšak jeden spisovatel zvolil odlišný dopravní prostředek – automobil. Byl to Vlastimil Maršíček. Tento autor byl „vlastním pánem“, jelikož se vydal na cestu do Itálie tímto dopravním prostředkem, což mu poskytlo mnohem více možností k poznání míst. On si mohl zvolit, jaké město navštíví a přizpůsobí tomu trasu cesty. Avšak se jako řidič automobilu musel potýkat i s obtížnostmi, které ho na cestě potkaly. Vypráví v publikaci o tom, jak nemohl ve městech nikde zaparkovat.

Je zřejmé, že dopravní prostředky, kterými se po Itálii pohybovali, se během let změnilly. Nemůžeme v tomto případě porovnávat Milotu Zdirada Poláka a Marka Šulu.

Marek Šula dokonce věnuje jednu kapitolu v díle právě zvláštnostem dopravy v Římě. Jeho zážitky z dopravy v hlavní městské metropoli Itálie jsou velice detailně

¹²⁴ KALISTA, Zdeněk. *Italský skicář*. Praha: Nakladatel Václav Petr, 1928, s. 52. ATOM.

popsané. Šula pojednává o tom, že má Řím téměř tři miliony obyvatel a existují zde pouze dvě linky metra a pět linek tramvají. To vše je doplněné místními autobusy, které nejezdí včas. „*Dané jsou sice intervaly, ve kterých by měly autobusy jezdit, ale ani v tomto případě si nedělejte příliš iluzí. Hlavně v dopravní špičce jsou římské ulice opravdu přečpané, takže není až zas tak vzácným jevem, když na autobus s intervalem pěti minut čekáte tři čtvrtě hodiny.*“¹²⁵

¹²⁵ ŠULA, Marek. *Římské ozvěny aneb Věčné město jak jej (možná) neznáte*. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2012, s. 37. ISBN 978-80-7268-906-4.

15 Závěr

Tato diplomová práce byla zaměřená na dobovou modifikaci původní Italské cesty Grand Tour spisovatelů devatenáctého, dvacátého a jednadvacátého století. Žádná z cest nebyla autentickou Grand Tour, neboť ta byla zaměřena primárně na vzdělání a výchovu, a navíc se nacházíme v odlišném historickém kontextu.

Pro zkoumání Italské cesty jsem zvolila tyto české autory a jejich publikace: Milotu Zdirada Poláka (*Cesta do Itálie*), Zdeňka Kalistu (*Italský skicář*), Karla Čapka (*Italské listy*), Ladislava Vidmana (*Můj italský rok*), Jana Havlasu (*Jižní perspektivy*), Vlasimila Maršíčka (*Před volantem – Itálie!*) a Marka Šulu (*Římské ozvěny*). Tito spisovatelé vyjeli do Itálie z několika důvodů. Jednak to byly studijní cesty (u Marka Šuly, Ladislava Vidmana, Zdeňka Kalisty nebo u Jana Havlasy). Dále to byly cesty pracovní (u Miloty Zdirada Poláka a Karla Čapka) a Vlastimil Maršíček navštívil Itálii díky pozvání od přátel. Každý z autorů je jiný a odlišně psána jsou i jejich díla.

Před kapitolami věnovanými autorům jsem využila několik knih od českých badatelů pro zasazení Italské cesty do kontextu původní Grand Tour. Vycházela jsem z publikací od Zdeňka Hojdy a Evy Chodějovské (*Heřman Jakub Černín na cestě za Alpy a Pyreneje*), Martina C. Putny (*Řecké nebe nad námi, aneb, Antický košík*), Martina Holého (*Zrození renesančního kavalíra: výchova a vzdělání šlechty z českých zemí na prahu novověku [...]*) a Jiřího Kubeše (*Náročné dospívání urozených [...]*).

Když se vrátíme na úvod v této práci, kde se odkazuji na Martina C. Putnu a na jeho kapitolu týkající se dráhy měst Italské cesty Grand Tour, zjistíme, že pouze dva spisovatelé splnili cestu, kterou Putna považuje za obligátní. Ten píše o třech místech, která byla neodmyslitelně spjatá s Grand Tour, a to Řím, Neapol a ostrov Sicílie. Pouze Karel Čapek a Martin Šula by splnili tuto obligátní Putnovu zmíněnou cestu.

Podotýkám, že všechny závěry vyplývají ze zkoumání literární dráhy tvořené tematizovanými městy. Poznávám, že jsem se zaměřovala pouze na literární cestu.

Při zkoumání trajektorie měst jsem každému autorovi vytvořila mapu s místy, která tematizoval. Díky těmto mapám zjistíme, že největší počet tematizovaných měst a míst nalezneme v publikacích Karla Čapka, Marka Šuly a Miloty Zdirada

Poláka. Nejméně míst tematizoval Jan Havlasa společně s Vlastimilem Maršíčkem. Samozřejmě musíme brát v úvahu to, kolik času zmínění spisovatelé strávili v Itálii. Například Zdeněk Kalista navštívil Itálii třikrát a jeho zážitky z cest jsou reflektovány v *Italském skicáři*. Jediná města, která byla tematizována všemi autory, byla Florencie a Řím, kterým věnuji v práci samostatné kapitoly. Pro celkové shrnutí tematizace měst jsem vytvořila jednu mapu společnou všem spisovatelům, kde se dozvíme, v jaké míře byla města ve vybraných publikacích tematizována.

V této práci jsem také pojednala o tom, jakým způsobem autoři cestovali po Itálii. Zde je větší rozdílnost použitých dopravních prostředků, neboť některé spisovatele dělí dvě století, a tudíž jsou podmínky nesrovnatelné. Marek Šula jako jediný ze sedmi autorů věnoval tématu dopravy samostatnou kapitolu (*Doprava po městě? Jen pro silné povahy...*).

Na všech sedmi rozebíraných titulech je vidět jejich vzájemná odlišnost, ať už je dána dobou či stylem autorova psaní.

16 Seznam zdrojů:

Aneki.com. [online]. [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: http://www.aneki.com/map/blank_outline_map_Italy.html

CATALANO, Zdeněk. *Kalista a svobodní zednáři: (Neznámá epizoda ze života známého historika)* [online]. [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: http://www.esamizdat.it/autori/pdf/kalista_zednari_souvislosti_catalano.pdf

CRONIA, Arturo. *Čechy v dějinách italské kultury*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1936, 231 s.

ČAPEK, Karel. *Italské listy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, 367 s.

DURYCH, Jaroslav. *Tři cesty Evropou*. Praha: Kra, 1994, 187 s. ISBN 80-901-5277-5.

FAKTOROVÁ, Veronika. *Mezi poznáním a imaginací: podoby obrozenského cestopisu*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 2012, 366 s. Literární věda, 6. sv. ISBN 978-807-4200-267.

HALÍK, Miroslav. Poznámky vydavatelovy. ČAPEK, Karel. *Italské listy, Anglické listy, Výlet do Španěl, Obrázky z Holandska*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 338-341.

HAVLASA, Jan. *Jižní perspektivy: Italské zápisky*. Praha: Nakladatel B. Kočí v Praze, 1918, 146 s.

HOJDA, Zdeněk a Eva CHODĚJOVSKÁ. *Heřman Jakub Černín na cestě za Alpy a Pyreneje*. Vyd. 1. Praha: Národní galerie v Praze, 2014, 758 s. ISBN 978-807-0355-572.

HOLÝ, Martin. *Zrození renesančního kavalíra: výchova a vzdělávání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500-1620)*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2010, 588 s. ISBN 80-728-6166-2.

HRBATA, Zdeněk a Martin PROCHÁZKA. *Komentář: Deník na cestě do Itálie (1834)*. HRBATA, Zdeněk a Martin PROCHÁZKA. *Karel Hynek Mácha: Prózy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 331-334. ISBN 978-80-7106-951-5.

HRUŠKA, Petr. *Slovník české literatury po roce 1945*. [online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=605>

- KALISTA, Zdeněk. *Italský skicář*. Praha: Nakladatel Václav Petr, 1928, 142 s.
- KUBEŠ, Jiří. *Náročné dospívání urozených: kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2013, 463 s. ISBN 978-807-4150-715.
- LEHÁR, Jan, Alexandr STICH, Jaroslava JANÁČKOVÁ a Jiří HOLÝ. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013, 1082 s. ISBN 978-80-7106-963-8.
- MARŠÍČEK, Vlastimil. *Před volantem - Itálie!*. Československý spisovatel, 1967, 143 s.
- MEDEK, Rudolf. *Česká pout do Itálie*. Praha: Sfinx, 1926, 199 s.
- MENCLOVÁ, Věra a Václav VANĚK. *Slovník českých spisovatelů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2005, 822 s. ISBN 80-727-7179-5.
- MLSOVÁ, Nella. *I já jsem byl v Itálii...: obraz Itálie ve vybraných textech českých autorů*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2009, 326 s. ISBN 978-808-6903-965.
- POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, 393 s.
- Přebal knihy. ŠULA, Marek. *Římské ozvěny aneb Věčné město jak jej (možná) neznáte*. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-906-4.
- PUTNA, Martin C. *Řecké nebe nad námi, aneb, Antický košík: studie k druhému životu antiky v evropské kultuře*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006, 331 s., [24] s. barev. obr. příl. ISBN 80-200-1419-5.
- SABINA, Karel. *Čeští spisovatelé XIX. století: Vybrané spisy Karla Sabiny II*. Praha: Nákladem Jana Laichtera, 1912, 490 s.
- ŠULA, Marek. *Římské ozvěny, aneb, Věčné město jak jej (možná) neznáte*. Vyd. 1. Třebíč: Akcent, 2012, 95 s., [8] s. obr. příl. ISBN 978-80-7268-906-4.
- VIDMANOVÁ, Anežka. Slovo na závěr. VIDMAN, Ladislav. *Můj italský rok*. Praha: KLP, 2000, s. 87-99.
- VIDMAN, Ladislav. *Můj italský rok*. Praha: KLP, 200, 110 s. ISBN 80-85917-77-7.
- WÜNSCHOVÁ, Felicitas. [Alexandr Stich] Italský osud české literatury a Milota Zdirad Polák. POLÁK, Milota Zdirad. *Cesta do Itálie*. Praha: Odeon, 1979, s. 7-34.